

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

**Кафедра економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: «Фінансове забезпечення розвитку підприємств малого
бізнесу»**

Виконав:

Гмиря Руслан Олександрович
здобувач вищої освіти за спеціальністю
076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Керівник:

Ковбаса Олександр Миколайович
к.е.н., доцент кафедри економіки та
підприємництва імені професора
І.М. Брюховецького

Рецензент:

Суми - 2023

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	<u>Економіки і менеджменту</u>
Кафедра	<u>Кафедра економіки та підприємництва</u>
Освітній ступінь	<u>імені професора І.М. Брюховецького</u>
Спеціальність	<u>«Магістр»</u>
	<u>076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»</u>

Затверджую:

Завідувач кафедри _____
(посада, ПІБ)

«_____» «_____» 20____ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Гмирі Руслану Олександровичу

- 1. Тема роботи:** Фінансове забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу
- 2. База практичного дослідження:** ФОП «Гмиря Руслан Олександрович» Роменського району Сумської області

керівник роботи Ковбаса Олександр Миколайович, кандидат економічних наук, доцент

затверджена наказом по університету від _____ «_____» _____ 20____ р. №_____

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) _____ «_____» _____ 202____ р.

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична звітність досліджуваного підприємства, законодавчо - нормативні акти з питань діяльності суб'єктів господарювання, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- дослідити теоретико-методичну складову поняття «малий бізнес» та аспекти фінансового забезпечення його розвитку;
- надати загальну характеристику ФОП Гмиря Р.О. та його діяльності;
- провести дослідження результативності ділової активності ФОП Гмиря Р.О.;
- провести аналіз фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О.;
- розробити шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу та визначити їх фінансову результативність;
- сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання: _____ «_____» _____ 20____ р.

АНОТАЦІЯ

Гмиря Р.О. Фінансове забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», СНАУ, Суми-2023 р. – Рукопис.

В кваліфікаційній роботі розглянуто питання фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу. Досліджено теоретико-методичні аспекти фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу; досліджено фінансове забезпечення розвитку ФОП Гмиря Р.О.; запропоновані шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу.

У роботі детально розглянуті ключові моменти фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу. Подана загальна характеристика ФОП Гмиря Р.О. та його діяльності; проведено дослідження результативності ділової активності ФОП Гмиря Р.О.; проведений аналіз фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О.; розроблені шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу та визначити їх фінансову результативність. Досліджувався вплив цінової політики підприємця як фактор збільшення фінансових надходжень для розвитку малого бізнесу.

Доведено, що для ФОП Гмиря Р.О. оптимальним варіантом є впровадження такого заходу доробки зернових, а також соняшнику, як сепарація. Для впровадження сепарації зернових у виробничий процес сільськогосподарського підприємства, необхідно провести ряд підготовчих дій та здійснити інвестиції в обладнання. На першому етапі проведено аналіз потреб та можливостей, тобто визначено кількість зерна, яке ФОП може доробляти. Другим етапом є визначення із необхідним обладнанням. Для проведення відповідних операцій необхідно придбати обладнання для видалення домішок, для розподілу за розмірами, для видалення металевих домішок тощо. Важливо також здійснити підготовку персоналу для ефективної експлуатації сепараційного обладнання, а також забезпечити необхідні заходи для запобігання виробничим травмам та надмірному пилу.

Розрахунок чистого грошового потоку за проектом показує, що починаючи з першого року він є позитивним і становить 135 тис. грн. щорічно. Кумулятивний грошовий потік свідчить, що починаючи з 3-го року проект генерує чистий позитивний грошовий потік на рівні 26 тис. грн, який послідовно зростає до 296 тис. грн на кінець 5-го року. Вкладені інвестицію окупляться протягом 2,19 року, що є досить прийнятним періодом для ФОП Гмиря Р.О. Тому його варто розглянути як привабливу можливість для інвестування у власне виробництво ФОП Гмиря Р.О. з метою отримання додаткового фінансового забезпечення для подальшого власного розвитку.

Ключові слова: фінанси, фінансове забезпечення, ділова активність, розвиток, управління, підприємництво, малий бізнес, доробка зернових, сепарація, економіка, сільське господарство.

SUMMARY

Gmyrya R.O. Financial support for the development of small business enterprises

Qualification work in the specialty 076 Entrepreneurship, trade and exchange activities, SNAU, Sumy-2023 - Manuscript.

The qualification work deals with the issues of financial support for the development of small businesses. The theoretical and methodological aspects of financial support for the development of small businesses are investigated; the financial support for the development of the individual entrepreneur R.O. Gmyrya is investigated; ways to improve the financial support for the development of small businesses are proposed.

The key points of financial support for the development of small businesses are considered in detail. A general description of the individual entrepreneur R.O. Gmyrya and his activities is given; a study of the effectiveness of the business activity of the individual entrepreneur R.O. Gmyrya is carried out; an analysis of the financial results of the individual entrepreneur R.O. Gmyrya is carried out; ways to improve the financial support for the development of small business are developed and their financial performance is determined. The influence of the entrepreneur's pricing policy as a factor in increasing financial revenues for the development of small business was studied.

It is proved that the best option for the sole proprietor Gmyrya R.O. is to introduce such a measure of grain and sunflower processing as separation. In order to introduce grain separation into the production process of an agricultural enterprise, it is necessary to carry out a number of preparatory actions and invest in equipment. The first step is to analyze the needs and opportunities, i.e. to determine the amount of grain that the individual entrepreneur can process. The second step is to determine the necessary equipment. To carry out the relevant operations, it is necessary to purchase equipment for removing impurities, for size separation, for removing metal impurities, etc. It is also important to train personnel to operate the separation equipment efficiently, and to ensure that the necessary measures are in place to prevent occupational injuries and excessive dust.

The calculation of the project's net cash flow shows that starting from the first year, it is positive and amounts to UAH 135 thousand annually. The cumulative cash flow shows that starting from the 3rd year, the project generates a net positive cash flow of UAH 26 thousand, which consistently increases to UAH 296 thousand at the end of the 5th year. The investment will pay off within 2.19 years, which is a fairly acceptable period for the sole proprietor Gmyrya R.O. Therefore, it should be considered as an attractive opportunity for investing in the sole proprietor's own production in order to obtain additional financial support for further development.

Keywords: finance, financial support, business activity, development, management, entrepreneurship, small business, grain processing, separation, economy, agriculture.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методичні аспекти фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу	9
РОЗДІЛ 2 Дослідження фінансового забезпечення розвитку ФОП Гмиря Р.О.	19
2.1 Загальна характеристика ФОП Гмиря Р.О. та його діяльності	19
2.2 Дослідження результативності ділової активності ФОП Гмиря Р.О	26
2.3 Аналіз фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О.	34
РОЗДІЛ 3 Шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу	44
3.1 Удосконалення цінової політики як фактор збільшення фінансових надходжень для розвитку малого бізнесу	44
3.2 Розробка практичних заходів для збільшення фінансових надходжень для забезпечення розвитку малого бізнесу	49
3.3 Результативність заходів для збільшення фінансових надходжень для забезпечення розвитку малого бізнесу	57
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	71
Додаток А Показники якості зерна пшениці	
Додаток Б Показники якості зерна ячменю	
Додаток В Показники якості зерна кукурудзи	
Додаток Г Характеристики обладнання для інвестиційного проекту	
Додаток Д Апробація результатів дослідження	
Додаток Е Апробація результатів дослідження	

ВСТУП

Актуальність теми. Малий та середній бізнес є невід'ємною частиною національної економічної системи України. Дедалі ширше визнання отримує здатність малих підприємств робити істотний внесок у вирішення проблем зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць, розвитку та підвищення конкурентоспроможності цілих галузей, збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, забезпечення соціального захисту населення, підвищення його добробуту та соціально-економічної активності.

Слід також наголосити, що також існує проблема фінансового забезпечення малого бізнесу, яка виражається у дефіциті коштів для інвестицій та ведення поточної діяльності. Доказом є той факт, що, на думку більшості керівників малих підприємств, індивідуальних підприємців та голів фермерських господарств, брак коштів вважають одним з основних факторів, що обмежують зростання виробництва. Тому суб'єкти малого бізнесу активно намагаються використовувати залучені фінансові ресурси. При цьому доступ до залучених джерел фінансування, насамперед до банківських кредитів, обмежений. На сьогодні питання фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу є вкрай актуальними.

Вагомий внесок у дослідження питань фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу викладено у працях зарубіжних і вітчизняних учених таких як: Giuliano G. [1], Straeten D. V. [6], Yaroshevych N. B., Cherkasova S. V., Kalaitan T. V. [7], B. Supervision [4], Дикань О. В. [13], Другов О. О. [17], Загорський В. С., Ліпенцев А. В., Юристовська Н. Я., Мазій Н. Г., Акімов О. О. [20], Ломачівська І. А. [25], Паяк К., Волік В., Словська І., Лущик Ю., Циганок Г. [26] та ін.

Разом з тим окремі питання потребують деталізації й конкретизації для адаптування класичних процесів фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу в сучасних умовах господарювання в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета полягає в оцінці ефективності та розробці напрямів підвищення рівня фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу.

Для досягнення зазначеної мети потрібно виконати наступні **завдання**:

- дослідити теоретичну складову поняття «малий бізнес» та аспекти фінансового забезпечення його розвитку;
- надати загальну характеристику ФОП Гмиря Р.О. та його діяльності;
- провести дослідження результативності ділової активності ФОП Гмиря Р.О.;
- провести аналіз фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О.;
- розробити шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу та визначити їх фінансову результативність;

Об'єктом дослідження є процес управління розвитком малого підприємства.

Предмет дослідження - особливості фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу.

Елементами наукової новизни одержаних результатів роботи є наукове обґрунтування пропозицій щодо удосконалення організаційно-економічних методів фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу, а саме запровадження виробничих механізмів підвищення якості зернової продукції шляхом запровадження сепарації зернових у виробничий процес досліджуваного суб'єкта підприємницької діяльності. І на основі запровадження практичних рішень підвищити ціну на готову продукцію малого підприємства, що надасть змогу додатково отримати фінансові надходження для забезпечення власного розвитку

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими науково-практичними пропозиціями по запровадженню механізмів доробки зернової продукції шляхом запровадження сепарації зернових у виробничий процес.

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження** індукція і дедукція (висновки про ефективність запровадження механізмів доробки зернової продукції шляхом запровадження сепарації зернових у виробничий процес; висновки робилися на підставі знання загальних властивостей зернового виробництва та стандартів якості зернової продукції); абстрактно-логічний (узагальнення результатів аналізу і формування висновків за кожним розділом та загальних); аналізу та синтезу (систематизація тенденцій) та інші загальноприйняті статистичні методи.

Робота виконувалась у відповідності до вимог, визначених методичними рекомендаціями кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького і факультету економіки і менеджменту СНАУ.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи доповідалися автором на 2-х науково-практичних конференціях.

1. Гмиря Р. О. Засоби фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.). Суми, 2023. С. 482.

2. Гмиря Р. О. Шляхи вдосконалення системи фінансового забезпечення суб'єктів малого підприємництва. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції Полтавського ДАУ «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (26 жовтня 2023 р.). Полтава, 2023. С. 372-374

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 35 найменувань. Основний текст викладений на 64 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 30 таблиць, 5 рисунків та 6 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Класифікація фінансових ресурсів суб'єктів малого підприємництва на основі джерел їх формування здійснюється на власні та залучені.

Власні фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва утворюються з допомогою прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг), прибутку від іншої реалізації, інших операційних доходів. До складу джерел власних фінансових ресурсів включаються також власні кошти власника, початкові внески засновників. Суб'єкти малого підприємництва у своїй діяльності спираються, передусім, на власні джерела. Проте, слід зазначити, що це джерело обмежує зростання та розвиток малого підприємства, оскільки залежить від темпів зростання прибутку (або внесків його власників) [17, с. 116].

Відповідно до зазначеної класифікації, залучені фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва доцільно розділити на три великі групи: позикові кошти, кошти державної підтримки та кошти, що надходять від третіх осіб (інвесторів).

Джерелами залучених позикових фінансових ресурсів підприємств є кредити комерційних банків та небанківських організацій, позики [17, с. 117].

У особливу групу виділяємо фінансові ресурси державної підтримки. На сьогоднішній день держава починає все більше впливати на діяльність та фінансову стійкість суб'єктів малого підприємництва як у вигляді прямої, так і у вигляді непрямої фінансової підтримки з метою заохочення та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів малого бізнесу. Джерелами можуть виступати кошти, що надаються на безповоротній основі, а також субвенції, субсидії, дотації (бюджетні асигнування, бюджетні інвестиції) тощо.

Джерелом коштів, залучених від третіх осіб, є ресурси, отримані від юридичних та фізичних осіб, надходження з галузевих та науково-дослідних

фондів, благодійні внески, фінансові ресурси, що надходять від спілок, асоціацій, галузевих регіональних структур, гранти від громадських організацій, міжнародних організацій, благодійних фондів та ін. [17, с. 118]

Також вкрай важливим є приділення уваги проблемам та специфіці управління фінансовими ресурсами суб'єктів малого підприємництва. Існує ряд особливостей, що відрізняють його від великого бізнесу:

- 1) модель власності, що диктує специфіку підприємницьких спонукань керівників-власників малих підприємств та найманих менеджерів великих фірм;
- 2) пріоритет поточних цілей над довгостроковими (стратегічними);
- 3) можливість відсутності мети максимізації прибутку, що характеризується прагненням власника до збереження незалежності та достатнього рівня доходів;
- 4) залежність від внутрішніх джерел фінансування та актуальність проблеми нестачі фінансових ресурсів через складність доступу на фінансовий ринок;
- 5) обмежені ресурси та потужності, невелика кількість вироблених продуктів;
- 6) менш розвинені системи управління, адміністративних процедур та технологій, слабка організація довгострокового планування;
- 7) нестача кваліфікації у менеджерів чи власників;
- 8) високий рівень фінансових ризиків, що виражаються високим тиском зовнішнього середовища;
- 9) безсистемність менеджменту, характерність неофіційних методів управління та обґрунтування рішень [20, с. 352-355].

Проте більшість принципів управління фінансовими ресурсами великих підприємств можуть бути застосовані до малого бізнесу, але з іншими акцентами.

На підставі вище зазначених особливостей управління фінансовими ресурсами у секторі малого підприємництва можна зробити висновок про

необхідність підвищення його ефективності, що в свою чергу є реальним чинником підвищення ефективності діяльності самого малого підприємства.

Для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктам малого бізнесу необхідно здійснювати інтеграцію систем управління фінансовими ресурсами, вдосконалення системи обліку, короткострокового планування та контролю, що в підсумку повинне привести до збільшення прогнозованості та керованості фінансової стійкості таких господарюючих суб'єктів [27].

Алгоритм налагодження системи обліку, короткострокового планування та контролю для суб'єктів малого підприємництва, з метою підвищення його фінансового стану, повинен містити наступні елементи:

- формулювання цілей і завдань, що вирішуються підприємством у процесі здійснення своєї діяльності, та оцінка відповідності діючої системи управління фінансовими ресурсами зазначеним цілям;

- формування моделі функціонуючих процесів на підприємстві, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами, з конкретизацією дій до рівня окремих управлінських процедур;

- на підставі отриманої інформації, здійснити впровадження системи управлінського обліку фінансовими ресурсами: планування; облік, контроль і аналіз; звітність [28, с. 35-36].

Крім необхідності впровадження нових технологій управління фінансовими ресурсами на малих підприємствах, проблемою також є вибір сучасних форм та методів організації бізнесу в середовищі малого підприємництва.

Таким чином, інший шлях оптимізації фінансової системи малого підприємництва лежить у площині впровадження сучасних ресурсозберігаючих фінансових технологій. Ефективність цих форм та методів пояснюється тим, що одразу розв'язується безліч проблем, які постають перед малим бізнесом, - це проблеми залучення фінансових ресурсів на пільгових умовах, проблема стійкості бізнесу і включення його до виробничого або реалізаційного ланцюжка

великих компаній. До таких технологій можемо віднести форфейтинг, факторинг, як методи ефективних фінансових технологій, а також лізинг, франчайзинг, аутсорсинг, використання венчурного капіталу, кластерний підхід, як сучасна форма організації кооперації малого бізнесу [10].

Застосування цих сучасних ресурсозберігаючих фінансових технологій призводить до збільшення фінансової стійкості суб'єктів малого бізнесу за рахунок зменшення та оптимізації витрат (внутрішніх і зовнішніх), розширення збутової мережі та обсягів бізнесу за відносно короткий час, збільшення частки на ринку за невеликих витрат і ризику, збільшення ступеня інтеграції з великим бізнесом [3, с. 118].

Слід зазначити, що лізинг, франчайзинг, аутсорсинг, використання венчурного капіталу виступають прогресивними формами організації малого бізнесу, які використовують можливості тісної та взаємовигідної кооперації із суб'єктами великого бізнесу і держави на принципах державно-приватного партнерства.

Кластерний підхід для малого підприємництва є однією з найновіших і найперспективніших форм співпраці у вітчизняній економіці. Але його успішне і масштабне впровадження можливе тільки в рамках стратегії розвитку національної економіки.

При застосуванні зазначених форм та підходів малі підприємства стикаються із спільними перепонами, головною з яких є проблема розвитку державно-приватного партнерства, що будується на основі чітко оформленої нормативно-правової бази. Тому для забезпечення суб'єктів малого бізнесу фінансовими ресурсами необхідні практичні рекомендації щодо вдосконалення державної фінансової політики в цій галузі [4, с. 229; 5].

Вирішення цього завдання також має здійснюватися в три етапи:

Перший етап - удосконалення системи підтримки суб'єктів малого підприємництва за окремими пріоритетними напрямками, такими як моніторинг умов і чинників розвитку малого бізнесу, поглиблені дослідження окремих проблемних секторів, галузей, видів діяльності; формування єдиної нормативно-

правової та організаційно-методичної бази і структури цієї підтримки: ухвалити законодавство, необхідне для розвитку венчурного капіталу, кредитних кооперативів, гарантійних фондів та інших альтернативних фінансових механізмів на засадах зворотного, часткового фінансування; розробити основи для розвитку малого бізнесу [31, с. 22].

Другий етап - реалізація конкретних заходів податкового стимулювання, фінансово-кредитної та бюджетної підтримки, заходів щодо розвитку інститутів державно-приватного партнерства, розвиток національних та місцевих програм, спрямованих на стимулювання малого бізнесу [31, с. 22].

Третій етап - контроль, аналіз і оцінка реалізованих заходів державної фінансової політики підтримки суб'єктів малого підприємництва, з метою визначення подальших перспектив у цьому напрямі [31, с. 23].

Заходи фінансово-кредитного стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва можуть бути спрямовані на:

- розвиток системи стандартів кредитування малого бізнесу. Необхідно переглянути систему оцінки ризиків від операцій кредитування малого бізнесу, а також визначити рівень ліквідності заставного забезпечення, достатній для мінімізації банківських ризиків і прийнятний для малого бізнесу;

- поступове поліпшення умов кредитування з метою спрощення процедури отримання кредиту, поліпшення сервісу, збільшення термінів кредитування, зниження процентних ставок, розробка програм пільгового кредитування, розвиток кредитних програм;

- розвиток «start up» проектів. У цьому напрямі значну підтримку мають надати місцеві цільові програми сприяння кредитуванню малого бізнесу, виступивши гарантом проектів-початківців і перспективних проектів;

Заходи з розвитку інститутів державно-приватного партнерства:

- встановлення правил взаємодії держави та приватного бізнесу під час реалізації таких проектів;

- формулювання державою стратегічних пріоритетів і позначення можливих шляхів їх досягнення за допомогою окремих локальних проектів;

- розроблення пропозицій щодо розподілу інвестицій, ризиків і вигод для кожного реалізованого проекту [31, с. 23].

У підсумку має сформуватися цілісна концепція державно-приватного партнерства, яка здійснюватиметься в такому порядку: розробка проекту, в рамках якого приватний сектор планує, споруджує та частково управляє об'єктом інвестицій відповідно до завдань держави; фінансування інвестицій державою, зокрема і у формі плати за використання інфраструктури; укладення довгострокового договору; перехід об'єкта інвестицій після закінчення терміну договору у приватну або державну власність.

Інновації та інвестиції також можуть відігравати важливу роль у розвитку малих підприємств у сфері сільського господарства, зокрема виробництва зернових культур та кукурудзи. Наприклад, застосування сучасних технологій у сільському господарстві може підвищити ефективність виробництва та зменшити витрати. Використання сучасних сортів зернових та кукурудзи, які мають високу врожайність та стійкістю до хвороб. Також, введення інноваційних методів обробки та зберігання зернових може зменшити втрати продукції та забезпечити стабільність поставок [2, с. 170].

Для здійснення інноваційних проектів вкрай важливим є залучення державних та приватних інвестицій, що може забезпечити доступ до фінансових ресурсів для розвитку та модернізації виробництва. Також, є доцільним використання доступних субсидій, грантів та інших програм підтримки для розвитку аграрного сектору [10].

Також вкрай важливим є дослідження та розвиток нових ринків для продажу сільськогосподарської продукції, що може розширити кількість замовлень та збільшити прибутковість підприємства.

Впровадження екологічно чистих технологій та методів виробництва може зробити продукцію більш привабливою для споживачів та відкрити нові ринки.

Взагалі, інновації та інвестиції, спрямовані на підвищення ефективності, якості та стійкості виробництва, можуть допомогти малим підприємствам у галузі сільського господарства збільшити свої фінансові надходження.

Негативний вплив має наявний диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію. Диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію в сільській місцевості спостерігається з кількох причин. Це і відсутність розвиненої інфраструктури та логістики для збуту продукції. Через складнощі з доставкою товарів до великих міст і ринків збуту, ціни реалізації на місцях є нижчими. Також негативно впливає велика частка посередників у ланцюгах постачання. Трейдери та перекупники забирають значну частину прибутків виробників сільгосппродукції [13, с. 60].

Низька обізнаність дрібних фермерів про реальну ринкову кон'юнктуру та ціни. Вони часто змушені продавати свою продукцію за заниженими цінами. Також відсутність кооперації та об'єднання виробників у великі асоціації чи кооперативи, що послаблює їхню переговорну силу.

На диспаритет цін впливають і сезонні коливання цін через нерівномірність пропозиції сільгосппродукції протягом року. Після збору врожаю ціни значно падають через перенасичення ринку.

Отже, сільгоспвиробники часто є економічно слабшою стороною у ціноутворенні через структурні дисбаланси на аграрних ринках.

Взагалі, ціноутворення на сільськогосподарську продукцію визначається комплексом різноманітних факторів, які взаємодіють і впливають на ринкову динаміку. Основні фактори ціноутворення на сільськогосподарську продукцію включають:

- Обсяги попиту та пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції визначають основну динаміку цін. Збільшення попиту часто призводить до підвищення цін, а збільшення пропозиції може призвести до їх зниження.

- Погодні умови мають значний вплив на врожайність та якість сільськогосподарської продукції. Негативні погодні умови, такі як посуха або зливи, можуть призвести до зменшення виробництва та підвищення цін.

- Вартість сировинних матеріалів, таких як добрива, насіння, пестициди та пальне, впливає на витрати сільськогосподарських підприємств. Зміни в цінах на ці складові можуть впливати на ціни на кінцеву продукцію.

- Зміни в глобальних ринкових тенденціях, такі як зростання або зменшення світового попиту на конкретні види продукції, можуть впливати на ціни на сільськогосподарську продукцію.

- Зміни валютних курсів можуть впливати на конкурентоспроможність експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, що в свою чергу впливає на ціноутворення.

- Політичні рішення, включаючи встановлення тарифів та обмежень на торгівлю, можуть суттєво впливати на доступ до ринків та ціни на сільськогосподарську продукцію.

- Впровадження нових технологій в сільське господарство може підвищити продуктивність та знизити виробничі витрати, впливаючи на ціни на продукцію.

- Зміни у споживацьких тенденціях та попиті на певні продукти (наприклад, збільшений інтерес до екологічно чистих продуктів) можуть впливати на ціни [20, с. 353].

Загалом, ціноутворення на сільськогосподарську продукцію є складним процесом, що залежить від великої кількості факторів, які взаємодіють між собою та формують ринкову кон'юнктуру.

Особливий вплив на формуванні ціни на сільськогосподарську продукцію має її якість.

Випуск якісної сільськогосподарської продукції, зокрема зернових культур, може сприяти збільшенню фінансових надходжень для малих підприємств через кілька ключових аспектів:

1. Висока ринкова цінність. Якісна сільськогосподарська продукція, така як високоякісні зернові культури, часто користується попитом на ринку. Висока якість може привести до більших цін за продукцію, що позитивно позначиться на фінансових показниках підприємства.

Деякі ринкові сегменти апріорі оцінюють якість продукції вище та готові виплачувати надбавки за високоякісні товари. Такі додаткові винагороди можуть значно підвищити фінансовий результат малого підприємства.

2. Збереження та розширення ринків. Висока якість продукції сприяє задоволенню потреб споживачів та може допомогти у встановленні стійких відносин з покупцями. Це може вести до збереження і розширення ринків збуту, забезпечуючи стабільні фінансові потоки. Також фокусування на виробництві якісної продукції для специфічних ринків або сегментів споживачів може дозволити підприємству визначитися як постачальник вищого класу продукції, що впливає на цінову конкурентоспроможність.

3. Забезпечення стійкої репутації. Виробництво якісної продукції сприяє формуванню стійкої репутації підприємства. Репутація важлива для утримання і привертання клієнтів, а також для залучення інвестицій та партнерських угод.

4. Використання сучасних технологій. Застосування передових технологій у виробництві може покращити якість продукції та оптимізувати процеси. Використання сучасних гібридів, обробних технік, систем поливу тощо може позитивно впливати на урожайність та якість.

4. Участь у сертифікації та стандартизації. Отримання сертифікатів якості та дотримання стандартів може зробити продукцію привабливішою для покупців та допомагати в просуванні на ринку [2, с. 172-175].

Загалом, інвестування у підвищення якості сільськогосподарської продукції може бути важливим стратегічним кроком для малих підприємств, що сприяє їхньому успішному фінансовому розвитку.

Також важливими для малого підприємства, яке функціонує в галузі сільського господарства, є аспекти доробки отриманого врожаю, особливо це стосується зернових культур. Доопрацювання зернової сільськогосподарської продукції може бути важливим етапом для підвищення її якості та доданої вартості. Можливими заходами для доопрацювання зернової продукції є такі.

- Проведення сортування та класифікації зернових для відокремлення високоякісних зерен від менш якісних. Це дозволяє створювати партії продукції з однорідними характеристиками.

- Використання сучасних технологій очищення, таких як магнітні сепаратори та сортувальні машини, для видалення домішок та іноземних частинок.

- Забезпечення належного сушіння зерна для запобігання вологоутворенню, яке може призвести до росту плісняви та зниження якості.

- Використання сучасних систем контролю за температурою та вологістю під час зберігання, щоб уникнути втрати якості через умови зберігання і інші.

Доопрацювання зернової сільськогосподарської продукції може не лише покращити її якість, але й розширити ринкові можливості та забезпечити додаткові джерела прибутку для сільськогосподарських підприємств [29].

Слід також наголосити на тому, що на сьогодні існують досить значні ризики для малого підприємництва в Україні. Ключовими ризиками для розвитку малого бізнесу в сільському господарстві є:

- Військові дії та нестабільність через війну з Росією. Це створює значні ризики для бізнесу, пов'язані з пошкодженням інфраструктури, перебоями в ланцюгах поставок, втратою активів.

- Нестабільність економічної та регуляторної політики. Часті зміни податкової політики, митних правил, державних субсидій створюють невизначеність для бізнес-планування.

- Обмежений доступ до фінансування. Важко отримати кредити через високі ставки та ризиковість аграрного сектору для банків. Недостатньо розвинуті альтернативні джерела фінансування.

- Залежність від погодних умов та природних факторів. Посухи, заморозки, град тощо можуть істотно вдарити по врожаям та прибутковості.

- Недосконалість інфраструктури та логістики, особливо в сільській місцевості, ускладнює доставку продукції до ринків збуту.

- Брак кваліфікованих трудових ресурсів через відтік робочої сили із села та міграцію за кордон.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ФОП ГМИРЯ Р.О.

2.1 Загальна характеристика ФОП Гмиря Р.О. та його діяльності

Фізична особа-підприємець Гмиря Руслан Олександрович здійснює вирощування зернових культур, бобових і насіння олійних культур, а також здійснює роздрібну торгівлю (01.11 та 47.99 за класифікацією КВЕД).

Зареєстрований СПД ФОП Гмиря Р.О. в смт. Недригайлів Сумської області.

Сільськогосподарську діяльність СПД ФОП Гмиря Р.О. здійснює на орендованих землях (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Площа ріллі, що є в обробітку ФОП Гмиря Р.О. під сільськогосподарськими культурами

Культура	Рік						Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020		2021		2022			
	га	%	га	%	га	%	га	%
Пшениця озима	35,0	24	34,0	27	30,0	24	-5,0	-14,3
Пшениця яка	30,0	21	25,0	20	25,0	20	-5,0	-16,7
Ячмінь	30,0	21	25,0	20	20,0	16	-10,0	-33,3
Кукурудза	35,0	24	32,0	25	25,0	20	-10,0	-28,6
Соняшник	15,0	10	12,0	9	25,0	20	10,0	66,7
Площа ріллі, всього	145,0	100	128,0	100	125,0	100	-20,0	-13,8

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі даних таблиці можна спостерігати динаміку посівних площ під основними сільськогосподарськими культурами, що вирощуються СПД Гмиря Р.О. у 2020-2022 роках.

Так, загальна площа ріллі у користуванні СПД ФОП Гмиря Р.О. скоротилася з 145 га у 2020 році до 125 га у 2022 році, тобто на 20 га або 13,8%.

Це пояснюється загальною тенденцією щодо скороченням посівних площ через бойові дії в Україні, а також певною невизначеністю на ринку.

Посівна площа під пшеницею озимою зменшилася з 35 га у 2021 році до 30 га у 2022 році, або на 14,3%. Частка пшениці озимої у структурі посівних площ залишилася на однаковому рівні - 24%. Площа посівів пшениці ярої зменшилася з 30 га у 2020 році до 25 га у 2021 році та до 15 га у 2022 році. Загальне скорочення склало 50%. Частка ярої пшениці знизилася з 21% до 20%. Посівна площа під ячменем скоротилася на 30% - з 30 га у 2020 році до 20 га у 2022 році. Відповідно частка ячменю знизилася з 21% до 16%. Під кукурудзою було засіяно 25 га у 2020 році та 32 га у 2021 році. У 2022 році цей показник зменшився до 25 га, що на 22% менше ніж у попередньому році. Проте частка кукурудзи у структурі посівів залишилася на рівні 20-25%. Єдиною культурою, посівна площа під якою збільшилася, є соняшник. У 2020 році його було засіяно на площі 15 га, у 2021 - 12 га, а у 2022 - 25 га. Порівняно з 2020 роком це збільшення на 67%, а частка соняшнику зросла з 10% до 20%.

На основі аналізу даних можна зробити висновок, що загальна площа ріллі, що є у користуванні ФОП Гмиря Р.О. скоротилася через військові дії в країні. Спостерігається тенденція до зменшення посівних площ під зерновими культурами та збільшення частки технічних культур, зокрема соняшнику. Це пов'язано з попитом на олійну сировину як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

У відповідності до наявних об'ємів ріллі ФОП Гмиря Р.О. здійснює виробництво та реалізацію зазначених видів сільськогосподарських культур. Відповідно, після їх реалізації підприємець отримує фінансові надходження за кожну реалізовану партію по окремій культурі.

На основі даних про обсяг та структуру товарної продукції можна зробити наступні висновки. Так, за період дослідження загальний обсяг доходів від продажу товарної продукції у 2022 році порівняно з 2020 роком знизився на 16,6% або на 172,0 тис. грн. Тобто, спостерігається негативна динаміка за цим показником. Найбільше скоротилися обсяги фінансових надходжень по ячменю

- на 100,1 тис. грн. або 53,7% порівняно з 2020 роком. Зменшилися також обсяги надходжень по кукурудзі та пшениці ярої. Це пов'язано з погіршенням кон'юнктури ринку зернових та збільшенням витрат на їх виробництво (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Обсяг та структура товарної продукції ФОП Гмиря Р.О.

Назва	Рік						Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020		2021		2022			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	259,2	25	305,5	26	285,4	33	26,2	10,1
Пшениця яка	165,9	16	188,0	16	147,0	17	-18,9	-11,4
Ячмінь	186,6	18	188,0	16	86,5	10	-100,1	-53,7
Кукурудза	269,5	26	352,5	30	183,7	20	-96,6	-35,8
Соняшник	155,5	15	141,0	12	161,6	20	17,4	11,2
Доходи від продажу, всього	1036,7	100	1174,9	100	864,7	100	-172,0	-16,6

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Водночас, збільшилися обсяги надходжень від реалізації пшениці озимої та соняшнику (на 26,2 тис. грн. та 17,4 тис. грн. відповідно). Тобто, ФОП здійснює переорієнтацію на виробництво більш рентабельних культур. В цілому, структура товарної продукції у 2022 році зазнала помітних змін порівняно з 2020 роком. Частка пшениці озимої та соняшнику зросла (на 10,1% та 11,2% відповідно), частка інших культур знизилась.

Можемо констатувати, що ФОП Гмиря Р.О. зіштовхнувся з певними труднощами. Втім, суб'єкт господарювання реагує на ситуацію шляхом диверсифікації в бік більш прибуткових культур.

При веденні власної господарської діяльності будь-яка підприємницька структура використовує основні виробничі фонди: будівлі та споруди, техніку, транспортні засоби тощо. На підставі даних таблиці 2.3 можемо проаналізувати динаміку та структуру основних засобів ФОП Гмиря Р.О. за 2020-2022 роки. Так, загальна вартість основних засобів у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилася на 187,0 тис. грн. або на 23,4%, що свідчить про розширення матеріально-технічної бази господарства (табл. 2.3)

Таблиця 2.3 – Динаміка та структура основних засобів, які є в користуванні ФОП Гмиря Р.О.

Групи основних засобів	Роки						Відхилення	
	2020		2021		2022			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Будинки і споруди	524,3	65,6	469,3	55,3	559,3	56,7	35,0	6,7
Машини і обладнання	125,0	15,6	80,0	9,4	159,0	16,1	34,0	27,2
Транспортні засоби	94,0	11,8	173,0	20,4	154,0	15,6	60,0	63,8
Інструменти, прилади, інвентар	56,0	7,0	126,0	14,9	114,0	11,6	58,0	103,6
Матеріальні основні активи, разом	799,3	100,0	848,3	100,0	986,3	100,0	187,0	23,4

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О

Найбільше зросла вартість транспортних засобів - на 60,0 тис. грн. (63,8%) та інструментів, приладів та інвентарю - на 58,0 тис. грн. (103,6%). Це вказує на оновлення рухомих засобів виробництва та технологічного оснащення господарства (рисунок 2.1).

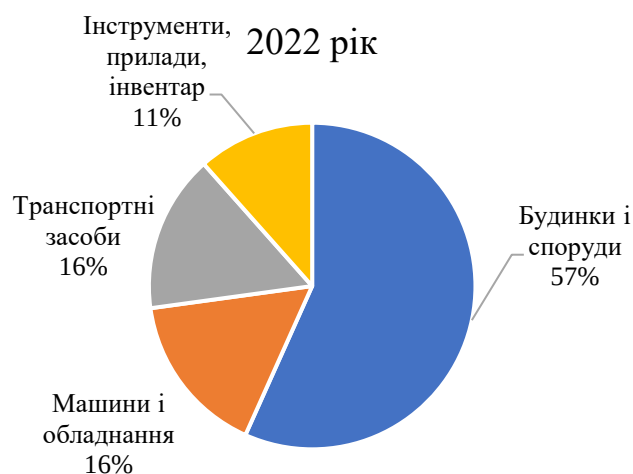

Рисунок 2.1 - Структура основних засобів, які є в користуванні ФОП Гмиря Р.О. станом на 2022 рік, %

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Вагоме місце в структурі основних засобів займають будівлі та споруди. Їх питома вага складає 56,7% у 2022 році, що зумовлено специфікою

сільськогосподарського виробництва, для якої потрібні ангари, склади та сховища для зберігання зернових та інших сільськогосподарських культур. В цілому спостерігається позитивна динаміка оновлення та розширення основних засобів ФОП Гмиря Р.О. Особливу увагу приділено оновленню рухомого складу та технічного обладнання. Це дозволяє підвищити ефективність виробничого процесу та конкурентоспроможність господарства. Втім, для подальшого розвитку доцільно й надалі нарощувати інвестиції в основний капітал.

Для дослідження ефективності використання основних виробничих фондів використовуються показники фондівіддачі, фондомісткості, фондоозброєності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Ефективність використання основних виробничих фондів ФОП Гмиря Р.О.

Показники	Роки			Відхилення 21/20		Відхилення 22/21	
	2020	2021	2022	Абсолютні, тис. грн.	Відносні, %	Абсолютні, тис. грн.	Відносні, %
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	563,4	673,1	705,5	109,75	19,5	32,35	4,8
Вартість валової продукції, тис. грн.	1036,7	1174,9	864,7	138,20	13,3	-310,20	-26,4
Фондовіддача, тис. грн.	1,84	1,75	1,23	-0,09	-5,1	-0,52	-29,8
Фондомісткість, тис. грн.	0,54	0,57	0,82	0,03	5,4	0,24	42,4
Фондоозброєність, тис. грн.	281,7	336,6	352,7	54,88	19,5	16,18	4,8

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі наданих даних можна зробити наступні висновки. Середньорічна вартість основних виробничих фондів ФОП Гмиря Р.О. зросла в 2021 році відносно 2020 року на 19,5% або на 109,75 тис. грн. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком спостерігається подальше зростання на 4,8% або на 32,35 тис. грн. Це свідчить про розширення матеріально-технічної бази підприємця. Водночас вартість валової продукції у 2021 році збільшилася на 13,3% порівняно з попереднім роком, що є позитивною тенденцією. Проте у 2022 році стався її спад

на 26,4% або на 310,2 тис. грн., що може бути наслідком як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

Показник фондівіддачі, який характеризує ефективність використання основних фондів, у 2021 році знизився на 5,1% порівняно з 2020 роком, а у 2022 році спостерігається ще більший спад - на 29,8%. Це демонструє зменшення ефективності використання виробничих потужностей підприємця. Фондомісткість, навпаки, зростає: у 2021 році - на 5,4%, а у 2022 році - на 42,4%. Тобто на 1 грн. валової продукції витрачається все більше основних фондів, що також негативно характеризує ефективність їх використання. Фондоозброєність, що показує величину основних фондів в розрахунку на одного працівника, збільшувалася протягом аналізованого періоду, проте темпи приросту сповільнюються: з 19,5% у 2021 році до 4,8% у 2022. Це може свідчити як про позитивну тенденцію оновлення матеріально-технічної бази, так і про відносне перевищення темпів зростання фондів над зростанням кількості персоналу.

Загалом спостерігається негативна динаміка ефективності використання основних виробничих фондів ФОП Гмиря Р.О., що вимагає перегляду політики оновлення та модернізації обладнання, покращення організації виробництва та праці.

Аналізуючи наведені дані фінансових результатів діяльності СПД ФОП Гмиря Р.О. за останні три роки, можна зробити певні висновки. Показник чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) знизився у 2022 році на 172 тис. грн. або на 17% у порівнянні з попереднім роком, що свідчить про скорочення обсягів операційної діяльності. Аналогічна негативна динаміка (зменшення на 21% та 44% відповідно) спостерігається за іншими операційними і неопераційними доходами. В цілому доходи ФОП зменшились в 2022 році на 19% проти попереднього періоду. Зменшились і витрати діяльності, що є позитивним моментом, але сповільнення темпів падіння витрат (на 8%, 38% та 52% за основними статтями видатків) порівняно із темпами падіння доходів призвело до погіршення фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О. (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5 – Основні економічні показники діяльності ФОП Гмиря Р.О.

Показник	Рік			Динаміка	
	2020	2021	2022	абсолютна	відносна, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 036,7	1 174,9	864,7	-172,0	-17
Інші операційні доходи	134,5	226,8	105,7	-28,8	-21
Інші доходи	99,8	114,2	55,4	-44,4	-44
Разом доходи	1 271,0	1 515,9	1 025,8	-245,2	-19
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	875,9	962,4	809,9	-66,0	-8
Інші операційні витрати	166,5	190,4	103,2	-63,3	-38
Інші витрати	81,5	167,0	39,3	-42,2	-52
Разом витрати	81,5	167,0	39,3	-42,2	-52
Фінансовий результат до оподаткування	147,1	196,1	73,4	-73,7	-50
Податок на прибуток	45,7	78,3	34,2	-11,5	
Чистий прибуток (збиток)	101,4	117,8	39,2	-62,2	-61
Рівень рентабельності, %	11,6	12,2	4,8		-6,7

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Так, фінансовий результат до оподаткування скоротився у 2022 році на 73,7 тис. грн. або на 50% в порівнянні з минулим роком. Чистий прибуток зменшився на 61% або на 62,2 тис. грн. проти 2021 року. Рівень рентабельності, який у 2021 році становив 12,2%, у 2022 році впав до 4,8%, тобто знизився на 6,7% (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Динаміка основних показників ефективності господарювання ФОП Гмиря Р.О.

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Отже, фінансово-господарська діяльність СПД ФОП Гмиря Р.О. за аналізований період має негативну динаміку показників фінансових результатів, рентабельності та ефективності

2.2 Дослідження результативності ділової активності ФОП Гмиря Р.О

Ділова активність суб'єкта підприємницької діяльності - ФОП Гмирі, який займається виробництвом сільськогосподарської продукції, такої як зернові, соняшник та кукурудза, - це комплексна сукупність дій, процесів та стратегій, спрямованих на організацію та управління підприємством з метою досягнення успішної та ефективної господарської діяльності в аграрному секторі. Основні аспекти ділової активності ФОП Гмирі включають наступне.

- Виробництво та обсяги - рівень та обсяги виробництва зернових, соняшнику та кукурудзи - ключовий параметр ділової активності. Це включає в себе площу ріллі, використання сучасних технологій та ефективне використання ресурсів.

- Ринкова стратегія - розробка стратегій маркетингу, продажів та реалізації продукції. Визначення цільових ринків, розробка ціноутворення та робота з клієнтами.

- Фінансове Управління - контроль за фінансовим станом підприємства, ведення бухгалтерського обліку, планування бюджету, аналіз прибутковості та витрат.

- Технічне оснащення - використання сучасних технологій та обладнання в аграрному виробництві для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності.

Загалом, ділова активність в сільському господарстві визначається комплексом стратегічних та оперативних рішень, які спрямовані на стабільність, розвиток та високу ефективність підприємства.

При цьому інвестиції у виробництво є ключовим фактором для підвищення ділової активності СПД. Вони можуть впливати на ділову активність суб'єкта підприємницької діяльності наступним чином.

Інвестиції можуть дозволити ФОП Гмирі вдосконалити та модернізувати технічне обладнання та виробничі процеси. Це може призвести до підвищення продуктивності, зменшення витрат та поліпшення якості виробленої продукції. Інвестиції можуть допомогти у розширенні площі оброблюваної землі, придбанні нового обладнання для обробки та зберігання продукції. Інвестиції можуть бути направлені на впровадження новітніх технологій, які дозволяють підприємству бути більш інноваційним та ефективним. В цілому, динаміку капітальних інвестицій у власне виробництво ФОП Гмиря Р.О. нами приведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Капітальні інвестиції у власне виробництво ФОП Гмиря Р.О.

Назва	Рік			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	тис. грн.	%
Незавершене будівництво	198,4	101,3	55,4	-143,0	-72,1
Обладнання, яке потребує монтажу, та основні засоби, які потребують модернізації	26,0	87,0	123,0	97,0	373,1
Придбання транспортних засобів	7,0	97,0	3,0	-4,0	-57,1
Капітальні інвестиції разом	231,4	285,3	181,4	-50,0	-21,6

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі даних таблиці можна зробити такі висновки щодо динаміки капітальних інвестицій ФОП Гмиря Р.О. Спостерігається значне скорочення обсягів незавершеного будівництва - на 143,0 тис. грн. або на 72,1% у 2022 році порівняно з 2020 роком. Це свідчить про уповільнення темпів розширення виробничих потужностей підприємства. Водночас обсяг інвестицій в обладнання, що потребує монтажу, та основних засобів, які потребують модернізації, збільшився на 97,0 тис. грн. або у 3,7 рази. Це вказує на оновлення

матеріально-технічної бази ФОП. Інвестиції у придбання транспортних засобів скоротилися на 4,0 тис. грн. або на 57,1%. Загальний обсяг капітальних інвестицій ФОП Гмиря Р.О. у 2022 році зменшився порівняно з 2020 роком на 50,0 тис. грн. або на 21,6%. Таке скорочення пояснюється уповільненням розширення виробництва на тлі форс-мажорних обставин в державі.

Проведений аналіз динаміки інвестицій свідчить про тимчасову оптимізацію інвестиційної діяльності ФОП Гмиря Р.О. Ймовірно, в майбутньому, зі стабілізацією ситуації, слід очікувати відновлення обсягів капітального будівництва та устаткування для забезпечення подальшого розвитку виробництва.

Важливим аспектом господарювання підприємця є ефективне управління наявними у нього запасами. Оптимальне управління рівнем запасів відіграє ключову роль у забезпеченні ділової ефективності СПД, сприяючи ефективному використанню ресурсів, підтримці фінансової стабільності та задоволенню потреб ринку. Нами в таблиці 2.7 подані результати досліджень рівня накопичених запасів ФОП Гмиря Р.О.

Таблиця 2.7 – Запаси, що є в розпорядженні ФОП Гмиря Р.О.

Назва ресурсу	Рік			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	тис.грн.	%
Добрива та засоби захисту рослин	115,78	64,45	13,13	-102,6	-88,7
Насіннєвий матеріал	86,83	31,56	16,88	-69,9	-80,6
Готова продукція	238,79	95,79	78,79	-160,0	-67,0
Паливно-мастильні матеріали	130,25	55,13	30,02	-100,2	-77,0
Незавершене виробництво	151,96	45,37	48,78	-103,2	-67,9
Всього	723,6	292,3	187,6	-536,0	-74,1

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Проведений аналіз динаміки запасів ФОП Гмиря Р.О. у 2020-2022 роках свідчить про їх суттєве скорочення за всіма позиціями. Так, запаси добрив та засобів захисту рослин зменшились на 102,6 тис. грн. або на 88,7%. Це пов'язано в першу чергу зі скороченням посівних площ ФОП. Запаси насіннєвого матеріалу

скоротились на 69,9 тис. грн. (80,6%). Скоріше за все, це результат наявної невизначеності на ринку в період дослідження. Запаси готової продукції зменшились на 160,0 тис. грн. (67,0%). Таке різке падіння може сигналізувати як про проблеми зі збутом продукції через скорочення попиту, так і про фінансові труднощі ФОП, через які залишки товарно-матеріальних цінностей конвертуються у грошові кошти. Запаси паливно-мастильних матеріалів зменшились майже у 4 рази (на 100,2 тис. грн.), що свідчить про оптимізацію ФОП транспортних та інших витрат на пальне. Незавершене виробництво скоротилось на 103,2 тис. грн. (67,9%). Що також є наслідком зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва, так і прискорення товарообігу через фінансові труднощі.

Отже, спостерігається стрімке скорочення запасів ФОП Гмиря Р.О. за всіма складовими, що може бути зумовлене як внутрішніми проблемами підприємства, так і загальною кризовою ситуацією в аграрному секторі економіки. Для стабілізації фінансового становища ФОП доцільно розширити ринки збуту та оптимізувати структуру витрат.

Аналогічним чином, як із запасами, вкрай важливо оптимізувати роботу і з дебіторською заборгованістю. Її оптимізація дозволить підприємству мати більше ліквідних ресурсів, та ефективніше здійснювати власну операційну діяльність.

Таблиця 2.8 – Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги ФОП Гмиря Р.О.

Назва	Рік			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	тис. грн.	%
Соціальна інфраструктура органів місцевого самоврядування	33,0	48,9	36,9	3,9	11,8
За поставками вітчизняним покупцям	162,8	206,7	97,6	-65,2	-40,0
Торгова дебіторська заборгованість разом	195,8	255,6	134,5	-61,3	-31,3

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі даних таблиці 2.8 можна зробити наступний аналіз дебіторської заборгованості.

Так, дебіторська заборгованість за соціальною інфраструктурою органів місцевого самоврядування у 2022 році становила 36,9 тис. грн., що на 11,8% або 3,9 тис. грн. більше порівняно з 2020 роком. Це свідчить про певне покращення співпраці ФОП Гмиря Р.О. з органами місцевої влади. Водночас спостерігається значне скорочення дебіторської заборгованості за поставками вітчизняним покупцям - на 40,0% або 65,2 тис. грн. у 2022 році порівняно з 2020 роком. Це зумовлено покращенням платіжної дисципліни покупців, а також і скороченням обсягів реалізації продукції вітчизняним клієнтам.

Загалом торгова дебіторська заборгованість ФОП Гмиря Р.О. за аналізований період скоротилася на 31,3% або 61,3 тис. грн., що є результатом як покращення фінансової дисципліни, так ефективністю власної господарської діяльності.

Аналогічним чином нами дослідження динаміка іншої дебіторської заборгованості (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Інша дебіторська заборгованість ФОП Гмиря Р.О.

Показник	Рік			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	тис.грн.	%
Аванси на поставки	22,6	36,9	18,9	-3,7	-16,4
Заборгованості перед бюджетом	33,1	22,6	13,5	-19,6	-59,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	15,6	18,9	9,6	-6,0	-38,5
Інша поточна дебіторська заборгованість:	188,5	156,7	261,6	73,1	38,8
Інша дебіторська заборгованості, разом	259,8	235,1	303,6	43,8	16,9

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Згідно з даними таблиці 2.9, структура іншої дебіторської заборгованості ФОП Гмиря Р.О. у 2022 році зазнала суттєвих змін порівняно з 2020 роком.

Зокрема, спостерігається скорочення на 16,4% авансів на поставки, що в абсолютному виразі становить 3,7 тис. грн. Це вказує на оптимізацію логістичних ланцюжків та поліпшення умов співпраці з постачальниками. Водночас на 59,2% зменшилась заборгованість перед бюджетом, що пояснюється поліпшенням податкової дисципліни суб'єкта господарювання. Водночас спостерігається зростання іншої поточної дебіторської заборгованості на 38,8%. Загалом інша дебіторська заборгованість ФОП збільшилась на 16,9% у 2022 році порівняно з 2020 роком.

Вкрай важливим кроком, що характеризує ділову активність СПД, є дослідження стану кредиторської заборгованості (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Торгова та інша кредиторська заборгованість ФОП Гмиря Р.О.

Показник	Рік			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	тис. грн.	%
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями з оренди	163,90	182,20	236,00	72,1	44,0
За поставками за товари, роботи, послуги перед вітчизняними постачальниками	547,40	525,40	351,81	-195,6	-35,7
Розрахунки зі страхування	15,40	34,20	55,60	40,2	261,0
Аванси, отримані від покупців	43,90	55,80	26,89	-17,0	-38,7
З бюджетних розрахунків, без податку на прибуток	55,10	78,40	90,30	35,2	63,9
Інші поточні зобов'язання	386,50	383,60	333,80	-52,7	-13,6
Всього	1 212,2	1 259,6	1 094,4	-117,8	-9,7

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

За даними таблиці 2.10, можна побачити динаміку зміни торгової та іншої кредиторської заборгованості ФОП Гмиря Р.О. у період з 2020 по 2022 роки.

Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями з оренди зросла на 72,1 тис. грн. (+44,0%) у 2022 році порівняно з 2020 роком. Це свідчить про збільшення фінансового навантаження підприємства з орендних платежів. Заборгованість за поставками за товари, роботи, послуги перед

вітчизняними постачальниками зменшилася на 195,6 тис. грн. (-35,7%). Така позитивна динаміка вказує на покращення розрахунків між контрагентами та зменшення ризиків непогашення боргів. Розрахунки зі страхування також зросли. Аванси, отримані від покупців, зменшилися на 17,0 тис. грн. (-38,7%), що, пов'язано із змінами в умовах розрахунків з клієнтами підприємства. Заборгованість з бюджетних розрахунків (без податку на прибуток) зросла на 35,2 тис. грн. (+63,9%), що може бути наслідком як збільшення податкових зобов'язань ФОПа, так і тимчасовими труднощами з їх сплатою. Інші поточні зобов'язання зменшилися на 52,7 тис. грн. (-13,6%).

Загалом спостерігається позитивна тенденція зниження загального обсягу торгової та іншої кредиторської заборгованості ФОП Гмиря Р.О. на 117,8 тис. грн. (-9,7%) у 2022 році порівняно з 2020 роком. Це свідчить про поліпшення платіжної дисципліни та фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Аналіз даних таблиці дозволяє зробити висновок, що ФОП Гмиря Р.О. поступово оптимізує структуру своєї кредиторської заборгованості, хоча окремі її складові потребують подальшої уваги. Доцільно розробити заходи для скорочення термінів погашення боргів перед бюджетом та утримання під контролем зобов'язань з орендних платежів.

Загальні показники ділової активності ФОП Гмиря Р.О. нами узагальнені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Показники ділової активності ФОП Гмиря Р.О.

Показники	Рік			Коливання показника (+ збільшення; - зменшення) 2022 р. до 2020 р.
	2020	2021	2022	
1	2	3	4	5
1. Чистий дохід від реалізації	1 036,7	1 174,9	864,7	-172,0
2. Середній розмір капіталу	2 143,8	2 160,6	1 947,7	-196,2
3. Середній розмір власного капіталу	308,4	430,5	316,8	8,4
4. Середній розмір власного оборотного капіталу	-465,7	-465,3	-562,7	-97,0
5. Середній розмір дебіторської заборгованості	388,5	473,2	464,4	75,9
6. Середній розмір запасів	815,7	508,0	240,0	-575,8

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5
7. Середній розмір кредиторської заборгованості	1 218,7	1 235,9	1 177,0	-41,6
8. Чистий прибуток	101,4	117,8	39,2	-62,2
9. Власний капітал	361,2	499,8	133,7	-227,5
10. Коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації)	0,48	0,54	0,44	0,0
11. Оборотність дебіторської заборгованості:				
11.1. Днів	137	147	196	59,2
11.2. Оборотів	3	2	2	-0,8
12. Оборотність запасів				
12.1. Днів	287	158	101	-185,9
12.2. Оборотів	1	2	4	2,3
13. Тривалість операційного циклу	424	305	297	-126,7
14. Оборотність кредиторської заборгованості:				
14.1. Днів	429	384	497	67,8
14.2. Оборотів	0,9	1,0	0,7	-0,1
15. Оборотність власного капіталу				
15.1. Днів	109	134	134	25,1
15.2. Оборотів	3,4	2,7	2,7	-0,6
16. Тривалість фінансового циклу, днів	853	689	794	-58,9
17. Період окупності власного капіталу	3	4	8	5,0
18. Коефіцієнт сталості економічного розвитку	0,281	0,236	0,293	0,012

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

За одержаними аналітичними даними можна проаналізувати динаміку показників ділової активності ФОП Гмиря Р.О. за 2020-2022 роки та зробити наступні висновки.

Так, спостерігається зниження чистого доходу від реалізації на 172,0 тис. грн. у 2022 році порівняно з 2020 роком, що негативно впливає на фінансовий результат діяльності підприємства. Зменшилися також середній розмір капіталу (-196,2 тис. грн.), власного оборотного капіталу (-97,0 тис. грн.) та розмір

власного капіталу (-227,5 тис. грн.). Це свідчить про уповільнення темпів нарощення власних фінансових ресурсів ФОПа.

Водночас зросли середній розмір дебіторської заборгованості (+75,9 тис. грн.) та кредиторської заборгованості (+41,6 тис. грн.), що вказує на погіршення розрахункової дисципліни контрагентів та може становити ризики ліквідності.

Позитивним моментом є скорочення періоду оборотності запасів з 287 до 101 дня та збільшення кількості оборотів з 1 до 4. Це свідчить про пришвидшення реалізації товарів зі складу. Однак спостерігається уповільнення оборотності дебіторської заборгованості (збільшення періоду з 137 до 196 днів) та зростання тривалості операційного циклу на 126,7 дня. Це негативно позначається на грошових потоках ФОПа. Зросли також показники тривалості фінансового циклу та періоду окупності власного капіталу, що вказує на уповільнення оборотності коштів.

Отже, за аналізований період спостерігаються негативні тенденції у динаміці показників ділової активності ФОП Гмиря Р.О. Доцільно запровадити заходи щодо пришвидшення інкасації боргів, оптимізації товарних запасів та підвищення ефективності використання наявних активів.

2.3 Аналіз фінансових результатів діяльності СПД ФОП Гмиря Р.О.

Аналіз фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О. є важливим інструментом для визначення загальної ефективності його підприємницької діяльності.

Для визначення динаміки результатів господарювання використаємо порівняльний аналітичний баланс СПД. Порівняльний аналітичний баланс є ефективним інструментом для аналізу фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Його використання дозволяє здійснити комплексний огляд фінансового стану підприємства та зробити порівняльні висновки.

Згідно з даними таблиці 2.12 можна зробити такі висновки. Загальна вартість активів (майна) підприємства за період з 2020 по 2022 рік зменшилась

на 425,9 тис. грн. (-19%). Це свідчить про загальне скорочення майнового потенціалу підприємства.

Таблиця 2.12 – Порівняльний аналітичний баланс (актив) ФОП Гмиря Р.О.

Актив	Рік			Відхилення	
	2020	2021	2022	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6
Майно (активи) - всього	2 235,9	2 085,3	1 810,0	-425,9	-19%
1. Необоротні активи	823,9	967,7	791,2	-32,7	-4%
в т.ч. основні засоби	569,8	776,4	634,5	64,7	11%
2. Оборотні активи	1 412,0	1 117,6	1 018,8	-393,2	-28%
2.1. Оборотні виробничі фонди, в т.ч.	723,6	292,3	187,6	-536,0	-74%
- запаси	723,6	292,3	187,6	-536,0	-74%
2.2. Фонди обігу, в т.ч.	688,4	825,3	831,2	142,8	21%
-дебіторська заборгованість	455,6	490,7	438,1	-17,5	-4%
- грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	155,4	228,9	114,6	-40,8	-26%
- інші оборотні активи	77,4	105,7	278,5	201,1	260%

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Вартість необоротних активів зменшилася несуттєво - на 32,7 тис. грн. (-4%). При цьому вартість основних засобів збільшилася на 64,7 тис. грн. (11%). Це означає, що підприємство нарощувало виробничі потужності. Найбільше скорочення відбулося по оборотних активах - на 393,2 тис. грн. (-28%). Особливо суттєвим є скорочення оборотних виробничих фондів (запасів) - на 536,0 тис. грн. (-74%). Це може негативно вплинути на обсяг операційної діяльності та можливості підприємства щодо задоволення попиту в майбутньому.

Водночас спостерігається збільшення фондів обігу на 142,8 тис. грн. (21%), що свідчить про поліпшення ліквідності та платоспроможності СПД ФОП Гмиря Р.О. Проте скорочення грошових коштів і фінансових інвестицій може негативно вплинути на майбутні можливості розвитку бізнесу.

Незважаючи на деякі позитивні зміни в структурі активів, загальна тенденція до зменшення вартості майна свідчить про послаблення майнового становища та фінансово-господарського потенціалу СПД ФОП Гмиря Р.О. Потрібні заходи для нарощування оборотних виробничих фондів і грошових

активів задля відновлення можливостей розширеного відтворення та розвитку бізнесу.

Наступним етапом є дослідження пасиву порівняльного аналітичного балансу. Дані пасиву нами представлені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Порівняльний аналітичний баланс (пасив) ФОП Гмиря Р.О.

Пасив	Рік			Відхилення	
	2020	2021	2022	тис. грн.	%
Джерела фінансування - всього	2 235,9	2 085,3	1 810,0	-425,9	-19%
1. Власний капітал	361,2	499,8	133,7	-227,5	-63%
1.1. Зареєстрований капітал	100,0	100,0	100,0	0,0	0%
1.2. Нерозподілений прибуток	261,2	399,8	33,7	-227,5	-87%
2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	0,0	0,0	0,0	0,0	0%
2.1. Довгострокові кредити банків	0,0	0,0	0,0	0,0	0%
2.2. Інші довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	0,0	0,0	0%
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	1 874,7	1 585,5	1 676,3	-198,4	-11%
3.1. Короткострокові кредити банків	662,5	325,9	581,9	-80,6	-12%
3.2. Поточна кредиторська заборгованість	825,7	693,8	524,6	-301,1	-36%
3.3. Інші поточні зобов'язання	386,5	383,6	333,8	-52,7	-14%

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі даних таблиці, що відображає порівняльний аналітичний баланс (пасив) ФОП Гмиря Р.О., можна зазначити наступне. Загальна величина джерел фінансування (пасивів) підприємства за 2020-2022 роки знизилася на 425,9 тис. грн. (-19%). Це корелює зі зменшенням загальної вартості активів та свідчить про звуження масштабів господарської діяльності. Спостерігається різке зменшення власного капіталу - на 227,5 тис. грн. (-63%), переважно за рахунок скорочення нерозподіленого прибутку (на 227,5 тис. грн., або 87%). Це негативно характеризує фінансову стійкість та платоспроможність СПД ФОП Гмиря Р.О.

Відсутні довгострокові зобов'язання, що з одного боку знижує фінансові ризики, а з іншого - обмежує доступ до довгострокових джерел фінансування розвитку.

Спостерігається зниження поточних зобов'язань на 198,4 тис. грн. (-11%), що також може бути ознакою звуження масштабів діяльності. Разом з тим

скорочення кредиторської заборгованості на 301,1 тис. грн. (-36%) позитивно характеризує розрахункову дисципліну підприємства.

Отже, незважаючи на певне поліпшення структури пасивів, загальна тенденція до скорочення власного капіталу та абсолютних показників свідчить про ослаблення фінансової стійкості СПД ФОП Гмиря Р.О. Потрібно нарощувати власний капітал і оптимізувати структуру пасивів для відновлення фінансової стабільності та можливостей розвитку суб'єкта господарювання.

Фінансові результати діяльності можуть бути визначені ефективністю використання майнового ресурсу. Якщо підприємство ефективно використовує свої активи, це може призводити до збільшення прибутку.

Ефективність використання майнового забезпечення нами приведена в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Показники майнового стану СПД ФОП Гмиря Р.О.

№	Назва показника	Рік			Колівання показника (+ збільшення; - зменшення) 2022 р. до 2020 р.
		2020	2021	2022	
1	Сума господарських коштів, що їх підприємство має у розпорядженні	2 235,9	2 085,3	1 810,0	-425,9
2	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,62	0,55	0,69	0,1
3	Коефіцієнт придатності основних засобів	0,38	0,45	0,31	-0,1
4	Коефіцієнт оновлення	0,18	0,43	0,57	0,39
5	Коефіцієнт вибуття	0,1	0,41	0,19	0,10
6	Частка основних засобів в активах	0,25	0,37	0,35	0,1
7	Коефіцієнт мобільності активів	1,71	1,15	1,29	-0,4
8	Рентабельність майна підприємства	1,11	1,17	1,51	0,4

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі даних таблиці можна зробити наступні висновки. Спостерігається зменшення суми господарських коштів, які СПД має у розпорядженні, на 425,9 тис. грн або на 19,1% у 2022 році порівняно з 2020 роком. Це свідчить про зниження ліквідності та платоспроможності.

Коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,1 або на 16,1%, що вказує на посилення зношеності основних фондів підприємства. Відповідно знизився коефіцієнт придатності основних засобів на 0,1 або на 26,3%. Позитивним моментом є зростання показників оновлення та вибуття основних засобів відповідно на 0,39 та 0,1. Це свідчить про активізацію процесів оновлення матеріально-технічної бази СПД. Збільшилася частка основних засобів в активах підприємства на 0,1 або на 40%, що підвищило капіталомісткість господарської діяльності. Коефіцієнт мобільності активів знизився на 0,4, що негативно характеризує гнучкість використання ресурсів підприємства. Спостерігається зростання рентабельності майна на 0,4 або на 36%, що свідчить про підвищення ефективності його використання.

За період 2020-2022 рр. відбулося погіршення окремих показників майнового стану СПД, зокрема зменшилась ліквідність і зросла зношеність основних засобів. Водночас активізувались процеси оновлення основного капіталу, що у перспективі може позитивно вплинути на результативні показники господарювання.

Аналіз платоспроможності допомагає визначити, наскільки підприємство може виконати свої фінансові зобов'язання в довгостроковому періоді. Врахування показників, таких як поточна ліквідність та швидка ліквідність, дозволяє оцінити ліквідність активів підприємства (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Показники платоспроможності (ліквідності) СПД ФОП Гмиря Р.О.

№	Назва показника	Нормативне значення	Рік			Коливання показника (+ збільшення; - зменшення) 2022 р. до 2020 р.
			2020	2021	2022	
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,08	0,14	0,07	0,0
2	Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності	0,6-0,8	0,19	0,31	0,15	0,0

Продовження таблиці 2.15

1	2	3	4	5	6	7
3	Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності (покриття)	1-2	0,75	0,70	0,61	-0,1
4	Питома вага запасів в сумі короткострокових зобов'язань		0,39	0,18	0,11	-0,3
5	Власні оборотні кошти (ВОК)		- 462,70	-467,90	-657,50	-194,8
6	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами		-0,33	-0,42	-0,65	-0,3
7	Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами	>0,5	-0,64	-1,60	-3,50	-2,9
8	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів		-0,34	-0,49	-0,174	0,2
9	Коефіцієнт покриття запасів	>1	1,09	1,50	1,62	0,5

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На підставі даних таблиці можна зробити наступні висновки щодо показників платоспроможності (ліквідності) ФОП Гмиря Р.О. Так, коефіцієнти абсолютної та термінової ліквідності значно нижче нормативних значень і практично не змінилися за період з 2020 по 2022 рік (коливання 0). Це свідчить про хронічну нестачу високоліквідних активів для своєчасного погашення нагальних зобов'язань, що ставить під загрозу платоспроможність СПД. Коефіцієнт загальної ліквідності знизився на 0,1, але залишається в межах норми. Спостерігається позитивна динаміка у зниженні питомої ваги запасів в покритті короткострокових зобов'язань (на 0,3). Але в абсолютному вимірі запаси досі перевищують кредиторську заборгованість. Погіршилися показники забезпеченості власними оборотними коштами: ВОК зменшилися на 194,8 тис. грн., коефіцієнти покриття - на 0,3 та 2,9 відповідно. Це свідчить про зростання фінансової залежності СПД від зовнішніх джерел фінансування оборотних активів. Позитивною тенденцією є зростання коефіцієнтів маневреності ВОК та покриття запасів відповідно на 0,2 та 0,5. Це вказує на поліпшення

співвідношення власних і позикових джерел формування запасів та збільшення запасу фінансової стійкості СПД.

В цілому, незважаючи на окремі позитивні зрушення, стан ліквідності та платоспроможності СПД ФОП Гмиря Р.О. залишається незадовільним. Гострою проблемою є хронічна нестача високоліквідних оборотних активів для фінансування поточної діяльності та погашення термінових зобов'язань.

Аналіз рентабельності важливий для визначення фінансового здоров'я підприємства, оцінки ефективності його операцій та прийняття обґрунтованих управлінських рішень (табл. 2.16).

Таблиця 2.16 – Показники рентабельності СПД ФОП Гмиря Р.О.

№	Назва показника	Рік			Коливання показника (+ збільшення; - зменшення) 2022 р. до 2020 р.
		2020	2021	2022	
1	Коефіцієнт рентабельності продажу	0,098	0,100	0,05	-0,05
2	Коефіцієнт рентабельності капіталу (активів)	0,05	0,055	0,02	-0,03
3	Коефіцієнт рентабельності власних коштів (власного капіталу)	0,33	0,274	0,12	-0,21
4	Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	0,07	0,100	0,04	-0,032
5	Коефіцієнт рентабельності капіталізації (перманентного капіталу)	0,33	0,274	0,12	-0,21
6	Рентабельність реалізованої продукції	18%	22%	7%	-0,12
7	Рентабельність господарської діяльності	8,7%	8,43%	4,0%	-0,05

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

За даними таблиці 2.16, можна побачити наступні тенденції у показниках рентабельності СПД ФОП Гмиря Р.О.

Коефіцієнт рентабельності продажу знизився з 0,098 у 2020 році до 0,05 у 2022 році, що свідчить про зменшення ефективності продажів підприємства. Коефіцієнт рентабельності капіталу зменшився з 0,05 у 2020 році до 0,02 у 2022

році. Це означає, що знизилась віддача від вкладеного в підприємство капіталу (активів). Спостерігається значне зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу з 0,33 у 2020 році до 0,12 у 2022 році. Це свідчить про суттєве зменшення ефективності використання власних коштів підприємства. Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів також знизився з 0,07 у 2020 році до 0,04 у 2022 році, що означає зменшення ефективності використання основних засобів та виробничих потужностей.

Отже, за період з 2020 по 2022 роки спостерігається стійке зниження показників рентабельності СПД ФОП Гмиря Р.О. за всіма аналізованими напрямками. Це свідчить про загальне погіршення фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства.

Показники фінансової стійкості підприємства є важливим інструментом для оцінки його здатності витримати економічні труднощі та зберігати стабільність у довгостроковій перспективі. Показники фінансової стійкості є інструментом для ефективного фінансового управління, ризик-менеджменту та прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.

Таблиця 2.17 – Показники фінансової стійкості СПД ФОП Гмиря Р.О.

№	Назва показника	Норматив не значення	Рік			Коливання показника (+ збільшення; - зменшення) 2022 р. до 2020 р.
			2020	2021	2022	
1	Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,16	0,24	0,07	-0,1
2	Коефіцієнт фінансової залежності	≤ 2	5,19	3,17	12,54	7,3
3	Питома вага дебіторської заборгованості у вартості майна		0,20	0,24	0,24	0,04
4	Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	>1	0,19	0,32	0,08	-0,1
5	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	-1,28	-0,94	-4,92	-3,6
6	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	>0,1	-0,33	-0,42	-0,65	-0,3
7	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	0,16	0,24	0,074	-0,1

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

За даними таблиці 2.17 спостерігаються негативні тенденції в динаміці показників фінансової стійкості СПД ФОП Гмиря Р.О. Коефіцієнт автономії знизився з 0,16 у 2020 році до 0,07 у 2022 році, що свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансової залежності збільшився з 5,19 у 2020 році до 12,54 у 2022 році, що перевищує нормативне значення і свідчить про вкрай високий рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування. Співвідношення власних і залучених коштів зменшилось з 0,19 до 0,08, що не відповідає нормативному значенню і вказує на низьку частку власного капіталу в структурі джерел фінансування.

Отже, за аналізований період фінансова стійкість СПД ФОП Гмиря Р.О. значно погіршилася. Для покращення ситуації, доцільно нарощувати частку власного капіталу в пасивах підприємства та оптимізувати структуру зовнішніх зобов'язань.

Аналіз фінансової стійкості дозволяє керівництву та інвесторам краще розуміти поточний стан та перспективи підприємства, а також вживати заходів для забезпечення стійкості його фінансів в умовах змінного бізнес-середовища.

Таблиця 2.18 – Аналіз фінансової стійкості СПД ФОП Гмиря Р.О.

Номер рядка	Показник	2020	2022
1	2	3	4
1	Власний капітал	361,2	133,7
2	Необоротні активи	823,9	791,2
3	Власні обігові кошти (р. 1 - р. 2)	-462,7	-657,5
4	Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0
5	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р. 3 + р. 4)	-462,7	-657,5
6	Короткострокові кредити та позики	662,5	581,9
7	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р. 5 + р. 6)	199,8	-75,6
8	Запаси	723,6	187,6
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р. 3 - р. 8)	-1 186,3	-845,1

Дослідження таблиці 2.18

1	2	3	4
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р. 5 - р. 8)	-1 186,3	-845,1
11	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р. 7 - р. 8)	-523,8	-263,2
12	Тип фінансової стійкості	кризова	кризова
13	Запас стійкості фінансового стану, днів (р.11/V)*360, де V- валовий прибуток від реалізації продукції	-1172,7	-1729,1
14	Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн запасів (р. 11 : р. 8), коп.	-0,724	-1,403

Джерело: дослідження автора на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На основі даних таблиці можна зробити наступні висновки щодо фінансової стійкості СПД ФОП Гмиря Р.О.

Спостерігається негативна динаміка власного капіталу - з 361,2 тис. грн. у 2020 році до 133,7 тис. грн. у 2022 році. Це свідчить про зменшення фінансової стійкості підприємства. Підприємство має нестачу власних обігових коштів для фінансування обігових активів (запасів). Так, у 2020 р. нестача складала -1 186,3 тис. грн., у 2022 р. -845,1 тис. грн. Загальний розмір основних джерел для покриття запасів також є недостатнім. У 2020 р. спостерігався дефіцит у -523,8 тис. грн., у 2022 р. -263,2 тис. грн. В обох роках тип фінансової стійкості визначено як "кризова". Це найгірший тип, який свідчить про повну залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Негативна динаміка спостерігається і за показником "Запас стійкості фінансового стану". Це означає, що у разі зупинки надходжень від реалізації, підприємство зможе розрахуватися за своїми зобов'язаннями протягом 1 729 днів (з дати складання звітності).

Отже, за підсумками аналізу, можна констатувати значне погіршення фінансової стійкості та незалежності СПД ФОП Гмиря Р.О. у 2022 році порівняно з 2020 роком. Підприємству не вистачає власних обігових коштів, воно повністю залежить від зовнішніх джерел фінансування.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

3.1 Удосконалення цінової політики як фактор збільшення фінансових надходжень для розвитку малого бізнесу

Ціна на сільськогосподарську рослинницьку продукцію має великий вплив на фінансові надходження малого сільськогосподарського підприємства. Зміни в цінах на сільськогосподарську продукцію безпосередньо впливають на дохід сільськогосподарського підприємства.

Підвищення цін може збільшити дохід, особливо якщо сільгосппідприємство має змогу вирощувати та реалізовувати високоякісні продукти. При цьому збільшення цін на сільськогосподарські ресурси (добрива, паливо, насіння) може підвищити собівартість виробництва, зменшуючи фінансовий результат. А тому, спостереження за ринковими тенденціями та ефективне управління витратами може допомогти зберегти прибутковість.

Різні види сільськогосподарської продукції можуть мати різний рівень рентабельності. Сільськогосподарське підприємство може вибирати вирощування тих культур, які є більш прибутковими в умовах поточного ринкового попиту та цін. А тому попереднє планування виробництва враховуючи цінові тенденції може допомогти уникнути збитків та забезпечити оптимальний дохід. Рішення щодо вибору культур та площ під посів також повинні враховувати поточні та очікувані ціни.

Активна взаємодія з посередниками та прямими споживачами на внутрішньому ринку може допомогти встановити вигідні умови для продажу сільськогосподарської продукції. Також розглядання можливостей експорту та розвитку нових ринків може додатково збільшити фінансові надходження.

Врахування цих аспектів у стратегії управління цінами та виробництвом дозволить малому сільськогосподарському підприємству ефективно реагувати на зміни на ринку та максимізувати фінансові надходження.

Слід зазначити, що СПД ФОП Гмиря Р.О. вирощує такі види сільськогосподарських культур: пшениця озима та яра, ячмінь, кукурудза та соняшник. Структуру сільськогосподарських культур та їх частку в загальному об'ємі товарної продукції у 2022 році нами зображено на рис. 3.1.

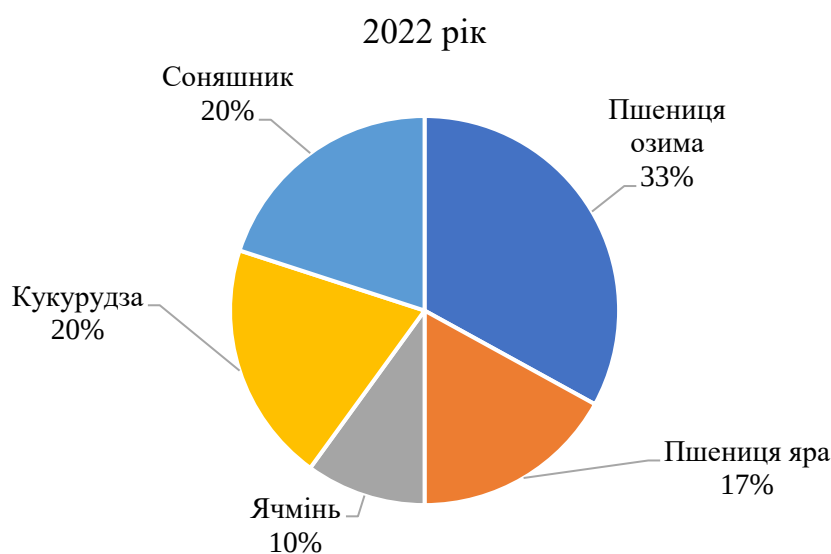

Рисунок 3.1 – Частка сільськогосподарських культур в структурі товарної продукції ФОП Гмиря Р.О.

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

В залежності від структури товарної продукції доцільно провести порівняння ціни реалізації на зазначені сільськогосподарські культури ФОП Гмиря Р.О. та порівняти їх із внутрішніми середніми цінами на таку ж саму рослинницьку продукцію. Таке порівняння доцільно здійснити із використанням засобів статистичного дослідження, таких як вирівнювання динамічного ряду ціни на вказані види сільськогосподарської продукції.

Для дослідження середніх цін на зернову продукцію, насіння кукурудзи та соняшнику скористаємось інтернет-ресурсом АПК-інформ []. Даний ресурс накопичує як внутрішні ціни на продукцію рослинництва та її переробки, а також і зовнішні ціни на зазначені види продукції.

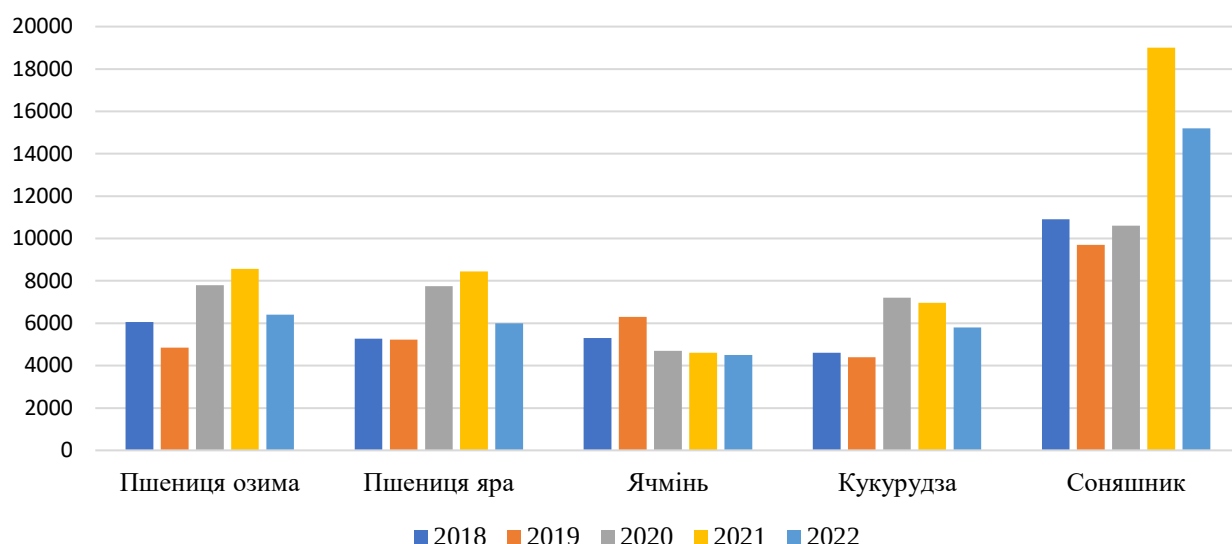

Рисунок 3.2 – Динаміка ціни на окремі види сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку України

Джерело: побудовано автором на основі даних АПК-інформ [22]

За даними динаміки зміни ціни на окремі види сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку України (рис. 3.2) можна побачити динаміку зміни цін на окремі види сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку України в період з 2018 по 2022 роки. Щодо пшениці озимої, то ціна зросла з 6050 грн за тонну у 2018 році до 6400 грн за тонну у 2022 році. Абсолютний приріст склав 350 грн, а відносний - 4,5%. Це свідчить про незначне зростання цін на дану продукцію. Стосовно пшениці ярої, спостерігається більш виражена позитивна динаміка. Зокрема, ціна зросла з 5275 грн за тонну у 2018 році до 6000 грн за тонну у 2022 році. Абсолютний приріст склав 725 грн, а відносний - 9,4%. Що стосується ячменю, то тут прослідковується негативна динаміка цін. Відбулося падіння з 5300 грн за тонну у 2018 році до 4500 грн за тонну у 2022 році. Абсолютне зниження склало 800 грн, а відносне - 17,0%. З ціною на кукурудзу ситуація протилежна - спостерігається зростання з 4600 грн за тонну у 2018 році до 5800 грн за тонну у 2022 році. Абсолютний приріст дорівнює 1200 грн, відносний - 16,7%. І насамкінець, щодо ціни на насіння соняшнику, то тут фіксується найбільш виражена позитивна динаміка. Підвищення відбулося з

10900 грн за тонну у 2018 році до 15200 грн за тонну у 2022 році. Абсолютний приріст склав 4300 грн, а відносний - 40,6%.

В цілому, за період 2018-2022 років спостерігається загальна тенденція до зростання цін на більшість видів сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку, за винятком ячменю. Найбільше зросла ціна на насіння соняшнику. Це можна пояснити як загальносвітовими тенденціями щодо зростання цін на продовольство, так і особливостями розвитку аграрного сектору України.

Що ж стосується ціни на зазначені види сільськогосподарської продукції, за якою вона реалізовувалась ФОП Гмиря Р.О., можемо відстежити наступну динаміку (рис. 3.3).

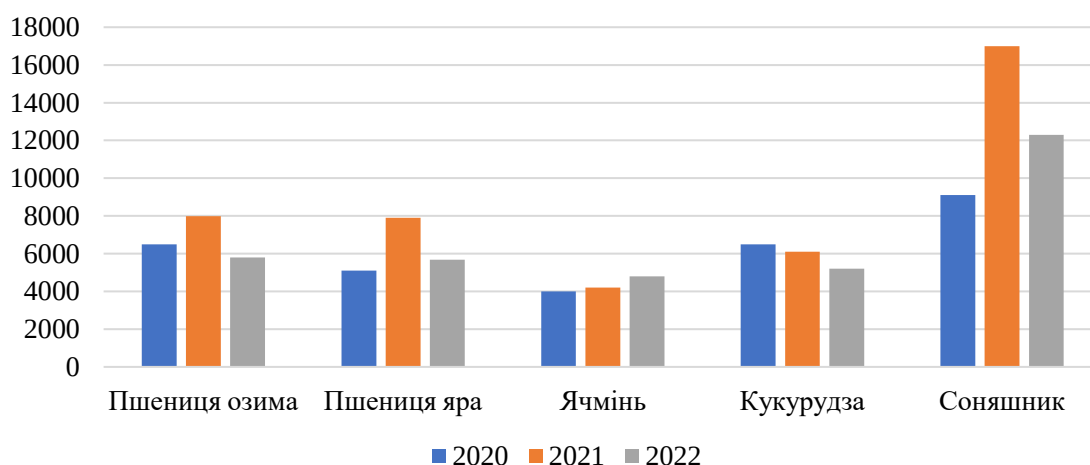

Рисунок 3.3 – Динаміка ціни на сільськогосподарську продукцію ФОП Гмиря Р.О.

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

За отриманими аналітичними даними можна прослідкувати динаміку цін на сільськогосподарську продукцію ФОП Гмиря Р.О. у період з 2020 по 2022 роки. За період дослідження найбільше зросла ціна реалізації соняшнику - на 3200 грн (+35,2%). Це пояснюється загальносвітовою тенденцією до зростання попиту на олійні культури в умовах глобальної продовольчої кризи. Проте абсолютний рівень ціни у 2022 р. (12300 грн) залишається помірним порівняно з максимальними показниками 2021 р. (17000 грн). Суттєве зростання цін також

зафіксовано по ярій пшениці (+11,4%) та ячменю (+20%). Водночас спостерігається зниження цін реалізації озимої пшениці та кукурудзи (на 10,8% та 20% відповідно).

Отже, на основі даних аналізу динаміки цін за 2020-2022 рр. можна рекомендувати ФОП Гмиря збільшити частку посівних площ під ячмінь та яру пшеницю як більш перспективні з точки зору ціноутворення культури. Також варто оптимізувати виробництво і збут кукурудзи та озимої пшениці з огляду на негативні тенденції на ринку даних культур.

Таблиця 3.1 – Порівняльний аналіз ціни на окремі види сільськогосподарської продукції ФОП Гмиря Р.О. з середніми на внутрішньому ринку України

Показник	Пшениця озима	Пшениця яра	Ячмінь	Кукурудза	Соняшник
2020 рік					
Ціна на внутрішньому ринку України, грн	7800	7750	4700	7200	10600
Ціна реалізації ФОП Гмиря Р.О., грн	6500	5100	4000	6500	9100
Різниця, грн	-1300	-2650	-700	-700	-1500
Різниця, %	-20	-52,0	-17,5	-10,8	-16,5
2021 рік					
Ціна на внутрішньому ринку України	8560	8450	4600	6960	19000
Ціна реалізації ФОП Гмиря Р.О.	7980	7900	4200	6100	17000
Різниця	-580	-550	-400	-860	-2000
Різниця, %	-7,3	-7,0	-9,5	-14,1	-11,8
2022 рік					
Ціна на внутрішньому ринку України	6400	6000	4500	5800	15200
Ціна реалізації ФОП Гмиря Р.О.	5800	5680	4800	5200	12300
Різниця	-600	-320	300	-600	-2900
Різниця, %	-10,3	-5,6	6,3	-11,5	-23,6

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

Згідно з даними таблиці 3.1, можна зробити декілька висновків щодо динаміки цін на основні види сільськогосподарської продукції ФОП Гмирі у порівнянні із середніми цінами на внутрішньому ринку України.

У 2020 році спостерігається значне відхилення цін ФОП Гмиря Р.О. від середньоринкових цін на пшеницю яру (-52%) та озиму (-20%). Це свідчить про проблеми із реалізацією зазначеного виду продукції, і ФОП прийшлося максимально знижувати власну ціну реалізації, також можуть бути присутні проблеми із якістю зазначеного виду продукції. Водночас на інші види продукції (ячмінь, кукурудза, соняшник) цінова ситуацію ФОП більш ефективною - відхилення становить 10-17%.

У 2021 році цінова політика ФОП стає більш узгодженою із загальноринковими трендами. Різниця у цінах на всі види продукції коливається в межах 7-15%, що вказує на адаптацію до кон'юктурних змін.

У 2022 році в умовах кризи та інфляції цінова політика ФОП знову стає менш ефективною. Зокрема, ціни на соняшник на 23% нижчі за середньоринковий рівень.

Отже, ФОП Гмиря Р.О. в цілому демонструє неефективний ціновий підхід, коли спостерігається значне відхилення цін від ринкових, що може бути ризикованою стратегією. Для стабільного розвитку доцільно виробити більш збалансовану та передбачувану цінову політику. Також необхідно приділити увагу підвищенню якості та ефективності вирощування сільськогосподарських культур для досягнення кращих цін реалізації.

3.2 Розробка заходів для збільшення фінансових надходжень для забезпечення розвитку малого бізнесу

Ринок продукції рослинництва є досить динамічним. Коливання цін на готову продукцію відбувається постійно і є стабільним явищем. На формування ціни на зернові, зернобобові та олійні культури впливає безліч факторів. Так, наприклад, погодні умови, такі як суховій, дощі, холоди чи спека, можуть значно впливати на врожайність та якість зернових. Погодні аномалії можуть призвести до скорочення виробництва та підвищення цін на сільськогосподарську продукцію. Глобальний попит і пропозиція на зерно визначаються не тільки

виробництвом, але й експортом та імпортом. Збільшення або зменшення світового попиту на зерно також може вплинути на ціни на ринку. Величина виробництва зернових у країні та географічний розподіл можуть визначати загальний попит і пропозицію на ринку, впливаючи на ціни. Використання нових технологій в сільському господарстві може впливати на виробництво та ефективність, що в свою чергу впливає і на ціни. Також зміни в споживацьких тенденціях, наприклад, зростання попиту на органічні продукти, можуть впливати на ціни на відповідні види зернових.

Враховуючи ці фактори, ринок зернових є динамічним і залежить від численних зовнішніх впливів, що призводять до постійних змін у цінах.

Особливо впливає на ціну зерна його якість, оскільки ринкова вартість зернових визначається різноманітними факторами, пов'язаними з її якістю. Основні аспекти, які враховуються при формуванні ціни на зернові (особливо, пшеницю), включають:

- вміст білка та якість глютену впливають на хлібопекарські властивості пшениці. Чим вищий вміст білка та якість глютену, тим краще хлібопекарське використання цього зерна. Висока якість хлібопекарських властивостей може підвищити ціну пшениці;

- вологість зерна є важливим показником. Занадто висока або занадто низька вологість може негативно впливати на якість та збереження пшениці. Вологість також враховується при розрахунку ваги зерна, і надмірна вологість може зменшити його реальну вартість;

- зовнішній вигляд, колір та запах також мають значення для оцінки якості пшениці. Особливо важливо це для сортів, які використовуються для виробництва продуктів з вищим ступенем обробки;

- сорт пшениці та рівень врожайності також впливають на її ціну. Деякі сорти можуть мати специфічні характеристики, які підвищують їхню ціну на ринку.

В цілому, оцінка загальної якості пшениці, враховуючи всі вищезазначені фактори та інші параметри, також визначається на ринку.

Враховуючи ці чинники, покупці та продавці визначають ціну на пшеницю на основі її властивостей та придатності для конкретних виробничих потреб, що може призвести до коливань цін в залежності від ринкових умов та попиту.

Отже, вкрай важливим завданням для ФОП Гмиря Р.О. є удосконалення виробництва власної зернової продукції високої якості. Підвищити якість зернових на сільськогосподарському підприємстві можливо за допомогою різноманітних заходів. Наприклад, обирати високоякісні сорти зернових, які відповідають кліматичним умовам вашого регіону і мають відмінні показники врожайності та якості. Дотримуватися сучасних агротехнічних стандартів, таких як оптимальна густота посіву, вчасна обробка ґрунту та внесення добрив. Це сприятиме рівномірному росту та розвитку рослин. Правильне внесення добрив, які містять необхідні мінерали, сприяє формуванню якісних зерен. Також вчасна профілактика та контроль захворювань і шкідників допомагає уникнути втрат врожаю та зберегти якість зерна. Вчасний збір врожаю, щоб уникнути втрати якості зерна через переозрілість чи інші фактори, також впливає на якість. А також правильні умови зберігання та транспортування, щоб уникнути зниження якості зерна в процесі обробки та зберігання, використання сучасного обладнання для посіву, обробки та збору врожаю, щоб підвищити ефективність та якість робіт.

Загалом, інтеграція таких підходів допоможе підвищити якість зернових на сільськогосподарському підприємстві.

Всі ці заходи повинні використовуватися комплексно, і лише в таким чином змінять як саму систему виробництва, так і якість продукції. Але такі заходи вимагають значних фінансових затрат, яких на сьогодні у ФОП Гмиря Р.О. не вистачає.

Іншим варіантом є після врожайна доробка зернових. Тобто, коли весь зібраний врожай зернових вже в складських умовах дороблюють. Таким ж досушування зерна, його сепарація, тобто відділення неякісного від загального об'єму, а також можливість виділення найякісніших фракцій зернових. Тобто,

відбувається розподілення загального об'єму зерна за різними класами якості, і, відповідно, за іншою ціною.

Основними факторами впливу сепарації на загальну якість зерна є:

- Очищення від домішок, тобто процес сепарації дозволяє видаляти різні домішки, такі як стебла, насінини бур'янів, камінь і т.д. Це допомагає покращити якість зерна, оскільки відсутність непотрібних елементів може позитивно вплинути на його чистоту та вигляд.

- Сорткування за розміром та вагою. Сепарація дозволяє відділяти зерно за розміром та вагою. Це може бути корисним для стандартизації розмірів та маси зерна, що важливо для стабільності та однорідності в продукції.

- Підвищення чистоти зерна. Сепарація допомагає уникнути забруднення зерна елементами, які можуть вплинути на його якість, такими як грибки, плісняви чи інші мікроорганізми.

- Видалення лушпиння. Процес сепарації може включати видалення лушпиння з зерна. Це може поліпшити термін зберігання та переробку зерна, а також вплинути на його внутрішню структуру.

- Поліпшення виробничих властивостей. В окремих випадках сепарація може бути спрямована на покращення виробничих характеристик зерна, таких як калібрування для певних груп розмірів або відділення частин, які мають високий вміст корисних речовин.

- Поліпшення властивостей для подальшої обробки. Сепарація може підготувати зерно для подальшої обробки, наприклад, для помелу або використання в хлібопекарні. Це може вплинути на якість кінцевого продукту.

Загалом, правильно виконана сепарація сприяє покращенню якості зерна, забезпечуючи чистоту, однорідність та відповідні характеристики для подальшого використання в агропромисловому виробництві та переробці.

Тому для ФОП Гмиря Р.О. оптимальним варіантом є впровадження такого заходу доробки зернових, а також соняшнику, як сепарація.

Для впровадження сепарації зернових у виробничий процес сільськогосподарського підприємства, необхідно провести ряд підготовчих дій та здійснити інвестиції в обладнання.

На першому етапі необхідно провести аналіз потреб та можливостей, тобто визначитися із кількістю зерна, яке ФОП може доробляти.

Другим етапом є визначення із необхідним обладнанням. Для проведення відповідних операцій необхідно придбати обладнання для видалення домішок, для розподілу за розмірами, для видалення металевих домішок тощо. Також необхідно забезпечити достатній простір у виробничому приміщенні для встановлення обладнання та проведення необхідних інженерних комунікацій, таких як електропостачання та вентиляція.

Важливо також здійснити підготовку персоналу для ефективної експлуатації сепараційного обладнання. А також забезпечити необхідні заходи для запобігання виробничим травмам та надмірному пилу.

Для розрахунку ефективності обладнання необхідно розробити фінансовий план, включаючи витрати на придбання обладнання, підготовку простору та навчання персоналу.

При впровадженні зазначеного обладнання доцільним також є встановлення контактів з споживачами доробленої продукції. Такими можуть бути як борошномельні підприємства, так і інші споживачі якісної зернової продукції, для яких якість є найголовнішим фактором.

Отже, спершу визначимось із наявним матеріальним потоком для сепарації. Тобто, визначимо об'єми зернових, які нам необхідно доробляти.

Для визначення об'ємів скористаємось поточним в СПД ФОП Гмиря Р.О. виробничим становищем. Тобто, візьмемо об'єми виробництва за період дослідження.

На основі розрахункових прогностичних даних маємо наступні результати: максимальне значення матеріального потоку становитиме 145,5 тон, середнє значення – 119,5, мінімальне значення становитиме 88,4 тони (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Прогнозні показники надходження матеріального потоку для проведення сепарації

Назва	Роки			Прогнозні дані		
	2020	2021	2022	макс.	середнє	мін.
Пшениця озима	39,9	38,28	49,2	49,2	42,5	38,3
Пшениця яка	32,5	23,795	25,9	32,5	27,4	23,8
Ячмінь	46,7	44,758	18,0	46,7	36,5	18,0
Соняшник	17,1	8,2934	14,1	17,1	13,1	8,3
Матеріальний потік, тон	136,1	115,1	107,2	145,5	119,5	88,4

Джерело: розраховано автором на основі аналітичної звітності ФОП Гмиря Р.О.

На другому етапі визначимось із необхідним обладнанням для запровадження сепарації зернового матеріалу.

ФОП Гмиря Р.О. обрав вітчизняне обладнання для запровадження процесу сепарації у власному підприємстві. Таким, є вітчизняна розробка науково-дослідного підприємства ТОВ «Оліс». Зазначене підприємство реалізує біля 200 різних видів зерноочищувального, калібрувального та іншого обладнання для доробки зернових в промислових масштабах [21].

Для ФОП Гмиря Р.О. доцільно зупинитися на обладнанні мінімальної пропускної здатності, яке виробляє підприємство, а це пневматичний сортувальний стіл СПС-1,0. Дане обладнання використовується для очищення зернових, зернобобових, олійних та круп'яних культур від важко віддільних домішок, що відрізняються від основного зерна формою, властивостями поверхні, питомою вагою. Загальна характеристика даного обладнання представлена в додатку Г даної роботи.

Отже, маючи загальний матеріальний потік, який може бути сформовано ФОП Гмиря Р.О. можемо розрахувати загальні витрати на операцію по сепаруванню зазначеної кількості зернового матеріалу, а маючи характеристики продуктивності пневматичного сортувального столу СПС-1,0 та споживання електроенергії, можемо також порахувати витрати на електроенергію, а також визначити загальну кількість годин роботи обладнання та кількість робочих днів на виконання зазначеної технологічної операції (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Загальні витрати на сепарування зернового матеріалу ФОП Гмиря Р.О.

Показники	Матеріальний потік		
	Максимум	середнє	мінімум
Матеріальний потік	145,5	119,5	88,4
Продуктивність сепарації, т/год	1,0	1,0	1,0
Розрахунковий показник витрат часу на операцію, год.	145	119	88
Відходи, %	4,0	4,0	4,0
Зерна після доробки, т	140	115	85
Робочий день, год.	8	8	8
Кількість робочих днів на виконання операції з доробки, дн.	18	15	11
Витрати електроенергії, кВт/год	102	84	62
Вартість електроенергії, грн.	634,36	521,02	385,44
Оплата праці за період, грн	10390,0	8534,0	6313,0

Джерело: дослідження автора

Аналогічним чином здійснимо розрахунок витрат при калібруванні зернового матеріалу, та розподіленні його за різними класами якості (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Загальні витрати на калібрування зернового матеріалу ФОП Гмиря Р.О.

Показники	Матеріальний потік		
	Максимум	середнє	мінімум
Матеріальний потік, т	139,6	114,7	84,8
Продуктивність доробки, т/год	1,0	1,0	1,0
Розрахунковий показник витрат часу на операцію, год.	140	115	85
Відходи, %	1,0	1,0	1,0
Зерна після доробки, т	138	114	84
Робочий день, год.	8	8	8
Кількість робочих днів на виконання операції з доробки, днів	17	14	11
Витрати електроенергії, кВт/год	98	80	59
Вартість електроенергії, грн.	609,0	500,2	370,0
Оплата праці	9974,6	8192,4	6060,6

Джерело: дослідження автора

Аналізуючи отримані результати, можна побачити, що матеріальний потік (кількість зерна, яке надходить на калібрування) коливається від 84,8 тонн (мінімум) до 139,6 тонн (максимум), в середньому становлячи 114,7 тонн.

Продуктивність доробки становить 1 тонну за годину. Відповідно, розрахунковий показник витрат часу на операцію з доробки коливається від 85 годин (мінімум) до 140 годин (максимум). Частка відходів становить 1% від загального об'єму. Отже, кількість зерна після доробки практично дорівнює кількості матеріального потоку і становить 138 тонн (максимум), 114 тонн (в середньому) та 84 тонни (мінімум).

З огляду на тривалість робочого дня - 8 годин, кількість робочих днів, необхідних для виконання операції, становить від 11 днів (мінімум) до 17 днів (максимум). Витрати електроенергії на операцію з доробки також залежать від об'ємів оброблюваного зерна і становлять від 59 кВт/год (мінімум) до 98 кВт/год (максимум). Відповідно вартість електроенергії коливається від 370 грн (мінімум) до 609 грн (максимум). Витрати на оплату праці залежать від кількості днів виконання операції і становлять від 6060,6 грн (мінімум) до 9974,6 грн (максимум).

В цілому, маючи розрахунки витрат часу, витрат на електроенергію та витрат на оплату праці, маємо змогу визначити загальну суму втрат на проведення зазначених технологічних операції по доробці зернових (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Загальні витрати по доробці зернового матеріалу ФОП Гмиря Р.О.

Операція	Матеріальний потік		
	Максимум	середнє	мінімум
Сепарація зернових			
Кількість робочих днів на виконання операції з доробки, днів	18	15	11
Вартість електроенергії, грн.	634,36	521,02	385,44
Оплата праці	10390	8534	6313
Калібрування зернових			
Кількість робочих днів на виконання операції з доробки, днів	17	14	11
Вартість електроенергії, грн.	608,99	500,18	370,02
Оплата праці	9975	8192	6061
Разом витрати			
Кількість робочих днів на виконання операції з доробки, днів	36	29	22
Витрати, грн.	21608,07	17747,33	13129,14

Джерело: дослідження автора

На основі даних таблиці 3.5 можна зробити наступні висновки щодо загальних витрат ФОП Гмиря по доробці зернового матеріалу.

Загальна кількість робочих днів на виконання операцій з доробки зерна варіюється від 22 до 36 днів. Мінімальна кількість днів (22) відповідає мінімальним витратам на доробку, а максимальна (36) - максимальним витратам.

Найбільшу частку у структурі витрат складають витрати на оплату праці робітників - від 6313 грн до 10390 грн. Це пояснюється трудомісткістю процесу доробки зерна. Витрати на електроенергію не істотно впливають на загальну суму витрат - від 370,02 грн до 634,36 грн.

Загальна сума витрат на доробку зерна варіюється в широких межах - від 13129,14 грн до 21608,07 грн. Така варіація обумовлена коливаннями обсягів переробки зерна.

3.3 Результативність заходів для збільшення фінансових надходжень для забезпечення розвитку малого бізнесу

Для визначення ефективності запропонованих заходів по доробці зернових, тобто сепарації та калібруванню зерна пшениці, ячменю та соняшнику, необхідно визначитися із прогнозованими надходженнями фінансових ресурсів від реалізації сільськогосподарської продукції ФОП за різними класами якості. То дослідити фінансову доцільність запропонованих технологічних рішень.

Для здійснення необхідних розрахунків фінансового ефекту від сепарації та калібрування зернового матеріалу за різними класами якості, необхідно визначити обсяги надходжень зернових за різними класами якості.

У наведеній таблиці 3.6 представлено розрахунок обсягів відкаліброваного зерна пшениці за різними класами якості для ФОП Гмиря Р.О.

Згідно з вихідними даними, загальний обсяг зібраного врожаю пшениці може коливатися від 34,8 т до 57 т. Це залежить від погодних та інших виробничих факторів. Далі здійснимо розподіл врожаю за класами якості. Найбільшу частку (45%) складає зерно 2 класу з максимальною кількістю 25,8 т.

Частка 3 класу - 40%, що відповідає 18,8-22,9 т зерна. Найменші частки припадають на 4 клас (9%) та 5 клас (6%).

Таблиця 3.6 – Визначення кількості відкаліброваного зерна пшениці в ФОП Гмиря Р.О. за різними класами якості

Показник	Вхід /параметри/			Відкаліброване зерно		
	Вага, т	Клас якості	Частка, %	Макс.	середнє	Мін.
Пшениця (озима + яра), т.						
- максимальна кількість	57	2	45	25,8	21,2	15,7
- середнє значення, т.	47,0	3	40	22,9	18,8	13,9
- мінімальна кількість, т.	34,8	4	9	5,2	4,2	3,1
		5	6	3,4	2,8	2,1
У загальному підсумку			100	57,3	47,0	34,8

Джерело: дослідження автора

У підсумку обсяг відкаліброваного зерна пшениці з врахуванням класів якості може становити від 34,8 т до 57,3 т. Середнє значення - 47 т. Значну частку в загальній структурі складе зерно 2-3 класу, тобто досить високої якості. Це дозволить реалізувати його за досить високими цінами.

Разом з тим, у несприятливій за погодними умовами роки частка низькоякісного зерна 4-5 класу може зростати.

Аналогічним чином здійснимо розрахунки кількості відкаліброваного зерна ячменю в ФОП Гмиря Р.О. за різними класами якості (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Визначення кількості відкаліброваного зерна ячменю в ФОП Гмиря Р.О. за різними класами якості

Показник	Вхід /параметри/			Відкаліброване зерно		
	Вага, т	Клас якості	Частка, %	Макс.	середнє	Мін.
Ячмінь, т.						
- максимальна кількість	25	1	85	21,4	17,5	13,0
- середнє значення, т.	20,6	2	15	3,8	3,1	2,3
- мінімальна кількість, т.	15,3					
У загальному підсумку			100	25,1	20,6	15,3

Джерело: дослідження автора

На основі даних таблиці можна зробити наступні висновки. Вхідна кількість ячменю становила 25 тонн при максимальному значенні, 20,6 тонн -

при середньому значенні та 15,3 тонн - при мінімальному значенні. Ця кількість ячменю була розділена за класами якості: 85% (21,4 тонн) становив ячмінь 1-го класу, 15% (3,8 тонн) - 2-го класу.

Після калібрування отримали:

- ячмінь 1-го класу: 17,5 тонн (макс.), 13 тонн (мін);
- ячмінь 2-го класу: 3,1 тонни (сер.), 2,3 тонн (мін).

Загальна кількість відкаліброваного ячменю склала: 25,1 тонн (макс.), 20,6 тонн (сер.), 15,3 тонн (мін).

Отже, в результаті калібрування частка ячменю 1-го класу зменшилась з 21,4 тонн до 17,5-13 тонн, а частка 2-го класу - з 3,8 тонн до 3,1-2,3 тонн. Це пояснюється тим, що при калібруванні видаляється дрібне та пошкоджене зерно.

Загальна кількість зменшилась несуттєво: з 25 до 25,1 тонн при макс. значенні, з 20,6 до 20,6 тонн при середньому та з 15,3 до 15,3 тонн при мінімальному.

Таким чином, калібрування дозволяє підвищити якість вихідного зерна за рахунок видалення неякісних фракцій.

Отримавши відповідні розрахунки кількості зерна пшениці та ячменю за різними класами якості, наступним етапом необхідно розрахувати прогнозні показники фінансових надходжень від реалізації зазначених об'ємів зернових.

Визначення об'єму фінансових надходжень при реалізації зерна пшениці за різними класами якості нами розраховано в табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Визначення об'єму фінансових надходжень при реалізації зерна пшениці за різними класами якості

Культура	Клас якості	Ціна	Фінансові надходження		
			Макс.	середнє	Мін.
Пшениця (озима + яра)	2	8850	228,0	187,3	138,5
	3	8600	197,0	161,8	119,7
	4	6700	34,5	28,4	21,0
	5	6000	20,6	16,9	12,5
Разом, тис. грн.			480,1	394,3	291,7

Джерело: дослідження автора

На основі отриманих розрахунків можна зробити наступні висновки.

Пшениця була розділена на 4 класи якості залежно від показників: 2 клас, 3 клас, 4 клас та 5 клас. Для кожного класу встановлена своя закупівельна ціна. Фінансові надходження від реалізації пшениці розраховувались, виходячи з обсягів, цін та класу якості. Було розраховано максимальне, середнє та мінімальне значення надходжень. Так для 2 класу максимальне значення склало 228 тис. грн, середнє - 187,3 тис. грн, мінімальне - 138,5 тис. грн. Аналогічні показники для 3 класу: 197 тис. грн, 161,8 тис. грн та 119,7 тис. грн; для 4 класу: 34,5 тис. грн, 28,4 тис. грн, 21 тис. грн; для 5 класу: 20,6 тис. грн, 16,9 тис. грн, 12,5 тис. грн відповідно. Загалом фінансові надходження за пшеницю можуть становити від 291,7 до 480,1 тис. грн залежно від обсягів та якості.

Аналогічним чином проведемо визначення об'єму фінансових надходжень при реалізації ячменю за різними класами якості (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Визначення об'єму фінансових надходжень при реалізації ячменю за різними класами якості

Культура	Клас якості	Ціна	Відкаліброване зерно		
			Макс.	середнє	Мін.
Ячмінь, грн	1	5200	111,1	91,3	67,5
	2	4400	16,6	13,6	10,1
Разом, тис. грн.			127,7	104,9	77,6

Джерело: дослідження автора

Ячмінь класифікується за якістю на 1 та 2 клас. Ціна за 1 тону ячменю 1 класу становить 5200 грн, 2 класу - 4400 грн.

Для ячменю 1 класу середні надходження становлять 91,3 тис. грн за 1 тону, мінімальні - 67,5 тис. грн. Для 2 класу відповідно 13,6 та 10,1 тис. грн.

Максимальні надходження становлять 127,7 тис. грн., середні - 104,9 тис. грн., а мінімальні - 77,6 тис. грн.

При цьому різниця в ціні між класами становить 800 грн за тону. Таким чином, підвищення якості ячменю дозволяє суттєво збільшити прибутковість.

На основі прогнозних даних можна зробити наступні висновки.

Фактичні фінансові надходження від реалізації зерна пшениці та ячменю у 2022 році (базис) склали 432,4 тис. грн та 86,5 тис. грн відповідно.

Реалізація відкаліброваного зерна пшениці та ячменю дозволяє збільшити фінансові надходження. Так, за умов реалізації максимальної кількості зерна приріст надходжень від пшениці складе 47,8 тис. грн, від ячменю - 41,2 тис. грн, в сумі - 89,0 тис. грн. (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Визначення приросту фінансових надходжень від реалізації зерна пшениці за різними класами якості з базисом

Порівняння фінансових надходжень	Пшениця	Різниця, тис. грн.	Ячмінь	Різниця	Приріст, (пшениця + ячмінь)
Фактичні показники (базис) за 2022 рік (озима + яра)	432,4	0	86,5	0	
Відкаліброване зерно					
- Максимум	480,1	47,8	127,7	41,2	89,0
- середнє	394,3	-38,0	104,9	18,4	-19,6
- Мінімум	291,7	-140,6	77,6	-8,9	-149,5

Джерело: дослідження автора

За умов реалізації зерна в середньому прогнозованому об'ємі відбуватиметься зниження надходжень від пшениці на 38,0 тис. грн, та зростання для ячменю на 18,4 тис. грн. В цілому це призведе до зниження загальних надходжень на 19,6 тис. грн порівняно з базисом.

Найгірший результат демонструє реалізація зерна мінімального об'єму - зниження фінансових надходжень від пшениці на 140,6 тис. грн та для ячменю на 8,9 тис. грн., що загалом складе падіння доходу на 149,5 тис. грн порівняно з базисним рівнем.

Отже, якість зерна є важливим чинником формування фінансових надходжень сільгоспвиробників. Калібрування та підготовка зерна до реалізації дозволяє суттєво підвищити ефективність продажів.

Аналогічним чином проведемо розрахунок приросту фінансових надходжень від реалізації доробленого насіння соняшнику. На основі даних таблиці 3.11 можна зробити наступні висновки щодо впливу якості насіння соняшнику на фінансові надходження від його реалізації.

Так, фактичні надходження від реалізації насіння соняшнику у базовому році склали 172,9 тис. грн.

Таблиця 3.11 – Визначення приросту фінансових надходжень від реалізації доробленого насіння соняшнику

Порівняння фінансових надходжень	Соняшник	Різниця, тис. грн.
Фактичні показники	172,9	0
Сепароване зерно		
- Максимум	259,7	86,8
- середнє	213,7	40,8
- Мінімум	126,1	-46,9

Джерело: дослідження автора

За умов реалізації максимальної кількості насіння надходження зростуть на 86,8 тис. грн порівняно з базисом і складуть 259,7 тис. грн. Продаж середніх об'ємів насіння соняшнику дозволить збільшити надходження на 40,8 тис. грн до рівня 213,7 тис. грн. За мінімальних об'ємів насіння соняшнику надходження зменшаться на 46,8 тис. грн і складуть 126,1 тис. грн. Отже, підготовка та калібрування насіння соняшнику перед реалізацією істотно впливає на фінансові результати.

Для узагальнення усіх фінансових показників, а також для визначення періоду окупності інвестиції складемо прогноз руху готівки за період існування інвестиційного проекту. Прогноз руху готівки є важливим інструментом в інвестиційних проектах. На підставі прогнозу руху готівки можна приймати інформовані рішення щодо можливостей розвитку проекту.

На основі аналізу руху грошових коштів для проекту ФОП Гмиря Р.О. строком на 5 років спостерігаємо, що на початку проекту (рік 0) були здійснені капітальні вкладення у розмірі 380 тис. грн. Це основні інвестиції, необхідні для запуску проекту, тобто це вартість необхідного обладнання (пневматичний сортувальний стіл СПС-1,0).

Далі аналізуємо основні статті надходжень. Вони формуються за рахунок реалізації трьох основних сільськогосподарських культур: пшениці, ячменю та соняшнику. Загальний обсяг надходжень становить 175,8 тис. грн щорічно протягом 5 років реалізації проекту, при умові стабільного попиту та цін на продукцію (табл. 3.12).

Таблиця 3.12 – Прогноз руху готівки за строк існування проекту (максимальний показник), тис. грн.

Надходження від реалізації:	Роки					
	0	1	2	3	4	5
Зерно пшениці		47,8	47,8	47,8	47,8	47,8
Ячмінь		41,2	41,2	41,2	41,2	41,2
Соняшник		86,8	86,8	86,8	86,8	86,8
Разом		175,8	175,8	175,8	175,8	175,8
Витрати						
Капітальні витрати	380,0					
Оплата праці, усього		20,4	20,4	20,4	20,4	20,4
Витрати на електроенергію		1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Інші витрати		19,0	19,0	19,0	19,0	19,0
Разом	380	41	41	41	41	41
Чистий грошовий потік	-380	135	135	135	135	135
Кумулятивний грошовий потік	-380	-245	-110	26	161	296

Джерело: дослідження автора

Що стосується витрат, то основними статтями є: фонд оплати праці (20,4 тис. грн), витрати на електроенергію (1,2 тис. грн) та інші витрати (19 тис. грн). Загальна сума витрат складає 41 тис. грн щорічно. Розрахунок чистого грошового потоку за проектом показує, що починаючи з першого року він є позитивним і становить 135 тис. грн. щорічно. Кумулятивний грошовий потік свідчить, що починаючи з 3-го року проект генерує чистий позитивний грошовий потік на рівні 26 тис. грн, який послідовно зростає до 296 тис. грн на кінець 5-го року. Вкладені інвестицію окупляться протягом 2,19 року, що є досить прийнятним періодом для ФОП Гмиря Р.О.

Можна зробити висновок, що даний інвестиційний проект є ефективним та прибутковим. Він швидко окупає початкові вкладення і генерує стабільний грошовий потік. Тому його варто розглянути як привабливу можливість для інвестування у власне виробництво ФОП Гмиря Р.О. з метою отримання додаткового фінансового забезпечення для подальшого власного розвитку.

ВИСНОВКИ

Встановлено, що фізична особа-підприємець Гмиря Руслан Олександрович здійснює вирощування зернових культур, бобових і насіння олійних культур, а також здійснює роздрібну торгівлю (01.11 та 47.99 за класифікацією КВЕД). Зареєстрований СПД ФОП Гмиря Р.О. в смт. Недригайлів Сумської області.

Аналізуючи наведені дані фінансових результатів діяльності СПД ФОП Гмиря Р.О. за останні три роки, можна зробити певні висновки. Показник чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) знизився у 2022 році на 172 тис. грн. або на 17% у порівнянні з попереднім роком, що свідчить про скорочення обсягів операційної діяльності. Аналогічна негативна динаміка (зменшення на 21% та 44% відповідно) спостерігається за іншими операційними і неопераційними доходами. В цілому доходи ФОП зменшились в 2022 році на 19% проти попереднього періоду. Зменшились і витрати діяльності, що є позитивним моментом, але сповільнення темпів падіння витрат (на 8%, 38% та 52% за основними статтями видатків) порівняно із темпами падіння доходів призвело до погіршення фінансових результатів діяльності ФОП Гмиря Р.О. Так, фінансовий результат до оподаткування скоротився у 2022 році на 73,7 тис. грн. або на 50% в порівнянні з минулим роком. Чистий прибуток зменшився на 61% або на 62,2 тис. грн. проти 2021 року. Рівень рентабельності, який у 2021 році становив 12,2%, у 2022 році впав до 4,8%, тобто знизився на 6,7%.

Встановлено, що спостерігаються негативні тенденції в динаміці показників фінансової стійкості СПД ФОП Гмиря Р.О. Коефіцієнт автономії знизився з 0,16 у 2020 році до 0,07 у 2022 році, що свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансової залежності збільшився з 5,19 у 2020 році до 12,54 у 2022 році, що перевищує нормативне значення і свідчить про вкрай високий рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування. Співвідношення власних і залучених коштів зменшилось з 0,19 до 0,08, що не відповідає нормативному значенню і вказує на низьку частку власного капіталу в структурі джерел фінансування. За

аналізований період фінансова стійкість СПД ФОП Гмиря Р.О. значно погіршилася. Для покращення ситуації, доцільно нарощувати частку власного капіталу в пасивах підприємства та оптимізувати структуру зовнішніх зобов'язань.

Спостерігається негативна динаміка власного капіталу - з 361,2 тис. грн. у 2020 році до 133,7 тис. грн. у 2022 році. Це свідчить про зменшення фінансової стійкості підприємства. Підприємство має нестачу власних обігових коштів для фінансування обігових активів (запасів). Так, у 2020 р. нестача складала -1 186,3 тис. грн., у 2022 р. -845,1 тис. грн. Загальний розмір основних джерел для покриття запасів також є недостатнім. У 2020 р. спостерігався дефіцит у -523,8 тис. грн., у 2022 р. -263,2 тис. грн. В обох роках тип фінансової стійкості визначено як "кризова". Це найгірший тип, який свідчить про повну залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Негативна динаміка спостерігається і за показником "Запас стійкості фінансового стану". Це означає, що у разі зупинки надходжень від реалізації, підприємство зможе розрахуватися за своїми зобов'язаннями протягом 1 729 днів (з дати складання звітності).

Встановлено, що у 2020 році спостерігається значне відхилення цін ФОП Гмиря Р.О. від середньоринкових цін на пшеницю яру (-52%) та озиму (-20%). Це свідчить про проблеми із реалізацією зазначеного виду продукції, і ФОП прийшлося максимально знижувати власну ціну реалізації, також можуть бути присутні проблеми із якістю зазначеного виду продукції. Водночас на інші види продукції (ячмінь, кукурудза, соняшник) цінова ситуацію ФОП більш ефективною - відхилення становить 10-17%.

Встановлено, що у 2021 році цінова політика ФОП стає більш узгодженою із загальноринковими трендами. Різниця у цінах на всі види продукції коливається в межах 7-15%, що вказує на адаптацію до кон'юктурних змін.

Встановлено, що у 2022 році в умовах кризи та інфляції цінова політика ФОП знову стає менш ефективною. Зокрема, ціни на соняшник на 23% нижчі за середньоринковий рівень.

Встановлено, що ФОП Гмиря Р.О. в цілому демонструє неефективний ціновий підхід, коли спостерігається значне відхилення цін від ринкових, що може бути ризикованою стратегією. Для стабільного розвитку доцільно виробити більш збалансовану та передбачувану цінову політику. Також необхідно приділити увагу підвищенню якості та ефективності вирощування сільськогосподарських культур для досягнення кращих цін реалізації.

Доведено, що для ФОП Гмиря Р.О. оптимальним варіантом є впровадження такого заходу доробки зернових, а також соняшнику, як сепарація. Для впровадження сепарації зернових у виробничий процес сільськогосподарського підприємства, необхідно провести ряд підготовчих дій та здійснити інвестиції в обладнання. На першому етапі необхідно провести аналіз потреб та можливостей, тобто визначитися із кількістю зерна, яке ФОП може доробляти. Другим етапом є визначення із необхідним обладнанням.

Для проведення відповідних операцій необхідно придбати обладнання для видалення домішок, для розподілу за розмірами, для видалення металевих домішок тощо. Важливо також здійснити підготовку персоналу для ефективної експлуатації сепараційного обладнання. А також забезпечити необхідні заходи для запобігання виробничим травмам та надмірному пилу. Розрахунок чистого грошового потоку за проектом показує, що починаючи з першого року він є позитивним і становить 135 тис. грн. щорічно. Кумулятивний грошовий потік свідчить, що починаючи з 3-го року проект генерує чистий позитивний грошовий потік на рівні 26 тис. грн, який послідовно зростає до 296 тис. грн на кінець 5-го року. Вкладені інвестицію окупляться протягом 2,19 року, що є досить прийнятним періодом для ФОП Гмиря Р.О.

Можна зробити висновок, що даний інвестиційний проект є ефективним та прибутковим. Він швидко окупає початкові вкладення і генерує стабільний грошовий потік. Тому його варто розглянути як привабливу можливість для інвестування у власне виробництво ФОП Гмиря Р.О. з метою отримання додаткового фінансового забезпечення для подальшого власного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Doing Business Comparing. Business Regulation in 190 Economies 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/>. (дата звернення 10.10.2023).
2. Giuliano G. Provitamin A biofortification of crop plants: a gold rush with many miners. *Current Opinion in Biotechnology*. 2019. V.44. P. 169-180.
3. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 3. С. 117-133.
4. Poliatykina L. Samoshkina I. Priority areas of the small business activation in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4(3), С. 228-234.
5. SBA Small Business Investment Company. Coronavirus (COVID-19). *Small Business Guidance & Loan Resources*. URL: <https://www.sba.gov/page/coronavirus-covid-19-small-business-guidanceloan-resources>. (дата звернення 10.10.2023).
6. Straeten D. V. Editorial overview: Biofortification of crops: achievements, future challenges, socio-economic, health and ethical aspects. *Current Opinion in Biotechnology*. 2018. V.44. P. 7-10.
7. Yaroshevych N. B., Cherkasova S. V. & Kalaitan T. V. Inconsistencies of small business fiscal stimulation in Ukraine. *Journal of Tax Reform*. 2019. № 5 (3), С. 204-219.
8. Аметов Р. Ф. Виробнича функція в економічному зростанні. *Економіка України*. 2019. № 12. 40-45 с.
9. Андренко О., Краївська І., Мордовцев С. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємств із використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-18> (дата звернення: 15.11.2023).

10. Великі проблеми малого бізнесу. Системний звіт. Рада бізнесомбудсмена. 2021. 64 с. URL: <https://boi.org.ua/publications/systemicreports/1271-sistemnij-zv-t-velik-problemi-malogo-b-znesu/> (дата звернення 05.10.2023).

11. Гмиря Р. О. Засоби фінансового забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.). Суми, 2023. С. 482.

12. Гмиря Р. О. Шляхи вдосконалення системи фінансового забезпечення суб'єктів малого підприємництва. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції Полтавського ДАУ (26 жовтня 2023 р.). Полтава, 2023. С. 372-374.

13. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 57. С. 58–66

14. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва 2020 рік. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ. 2021. 119 с.

15. Добровольська О. В., Дуброва Н. П. Аналіз для оцінювання ймовірності банкрутства підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. Вип. № 1 (81). С. 53-59.

16. Добровольська О. В., Ясинська Д. В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. *Економічний простір*. 2021. Вип. 166. С. 81-84.

17. Другов О. О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2018. № 4(9). С. 115-120.

18. ДСТУ 3768:2010. Пшениця. Технічні вимоги

19. ДСТУ 4117:2007 Зерно і продукти його переробки. Визначення показників якості методом інфрачервоної спектроскопії.

20. Загорський В. С., Ліпенцев А. В., Юристовська Н. Я., Мазій Н. Г., Акімов О. О. Фінансово управлінські аспекти розвитку малого підприємництва

в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 3 (30). С. 351-360.

21. Зерновой сепаратор «ЛУЧ» ЗСО. URL: <https://www.olis.com.ua>. (дата звернення 05.10.2023).

22. Інформаційно-аналітичне агентство «АПК-Інформ» URL: <https://www.apk-inform.com/uk/prices> (дата звернення 05.10.2023).

23. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 4. С. 58-69.

24. Кирилов О.Д. Формування ефективної стратегії розвитку підприємства в умовах інвестиційної уразливості. *Академічний простір*. 2022. № 12. С. 244-250.

25. Ломачівська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова*. 2019. № 3-4. С. 37- 43.

26. Паяк К., Волік В., Словська І., Лущик Ю., Циганок Г. Райони малих: розвиток бізнесу в Україні в умовах євроінтеграції. *Підприємництво та проблеми сталого розвитку*. 2021. № 8 (4). С. 730–741. [http://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.4\(45\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.4(45)) (дата звернення 28.11.2023).

27. Пітюлич М. М. Управління грошовими потоками на підприємстві. URL: <https://goo.gl/bqrYCP>. (дата звернення: 07.10.2023 р.)

28. Проблеми та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу : монографія / за ред.. д-ра екон. наук, професора С. Д. Лучик ; Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці : Технодрук, 2021. 400 с.

29. Сарана В.В., Аношкін О. С. Аналіз барабанних та роторних зерноочисних сепараторів. *Modern engineering and innovative technologies*. 2018. Iss. 5. Part 2. pp. 57-61. DOI: 10.30890/2567-5273.2018-05-02-011.

30. Ситник Н. С., Козак С. І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26. Ч. 1. С. 83-87.

31. Стрільчук Л. В., Стрільчук Ю. І. Вплив банківського кредитування на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 4/2. С. 21-23.
32. Табінський В.А., Телятник В.М., Сімон А.П. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Молодий вчений*. 2021. № 3. С. 848-850.
33. Томнюк Т.Л. Зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу: уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 16. С. 527–532. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/80.pdf. (дата звернення: 01.11.2023).
34. Чуприна Л.В., Юзовицька С.А. Світовий досвід розвитку малого підприємництва та його використання в Україні. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/41.pdf/. (дата звернення: 01.11.2023).
35. Шевченко-Перепьолкіна Р. І. Шляхи розвитку малого бізнесу в умовах COVID-19. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 147-151.

Додатки

Додаток А

Таблиця 1. Показники якості зерна пшениці м'якої та вимоги до них згідно ДСТУ 3768:2019

Показник	Характеристики і норми для пшениці м'якої за класами			
	1	2	3	4
Натура, г/л, не менше ніж	775	750	730	Не обмежено
Склоподібність, %, не менше ніж	50	40	Не обмеж.	Не обмежено
Вологість, %, не більше ніж	14	14	14	14
Зернова домішка, %, не більше ніж	5,0	8,0	8,0	15,0
зокрема:				
биті зерна	5,0	5,0	5,0	У межах зернової домішки
зерна злакових культур	3,0	4,0	4,0	У межах зернової домішки
пророслі зерна	2,0	3,0	3,0	У межах зернової домішки
Сміттева домішка, %, не більше ніж	1,0	2,0	2,0	3,0
зокрема:				
мінеральна домішка	0,3	0,5	0,5	1,0
зокрема:				
галька, шлак, руда	0,15	0,15	0,15	0,15
зіпсовані зерна	0,3	0,5	0,5	1,0
зокрема:				
фузаріозні зерна	0,3	0,3	0,5	1,0
шкідлива домішка	0,1	0,1	0,2	0,2
зокрема:				
сажка, ріжки (разом)	0,05	0,05	0,05	0,1 (0,05 сажка, 0,05 ріжки)
триходесма сива	Не дозволено			
кукіль	У межах шкідливої домішки			
кожен з видів іншого токсичного насіння	0,05	0,05	0,05	0,05
Сажкове зерно, %, не більше ніж	5,0	5,0	8,0	10,0
Масова частка білка, у перерахунку на суху речовину, %, не менше ніж	14,0	12,5	11,0	Не обмежено
Масова частка сирої клейковини, %, не менше ніж	28,0	23,0	18,0	Не обмежено
Якість клейковини: одиниць приладу ВДК	45-100	45-100	45-100	Не обмежено
Число падання, с, не менше ніж	220	220	180	Не обмежено

Додаток Б

Показники якості зерна ячменю

Показники	Вимоги до зерна ячменя, який використовують				
	Для продовольчих цілей	Для виробництва солода в спиртовому виробництві	Для кормових цілей	Для пивоваріння	
	1 клас	2 клас	3 клас	1 клас	2 клас
Колір	Жовтий з різними відтінками	Власний здоровому зерну. Допускаються потемнілі зерна		Світло-жовтий або жовтий	Світло-жовтий, жовтий або сірувато-жовтий
Вологість, %, не більше ніж	14,5	15,5	15,5	14,5	15,0
Натура, г/л, не менше ніж	600	570	Не обмежується	Не обмежується	
Маса 1000 зерен, г, не менш ніж	Не обмежується			40,0	38,0
Масова частка білка, %, не більше ніж	Не обмежується			11,0	11,5
Сміттєва домішка, %, не більше ніж	2,0	3,0	5,0	1,0	2,0
Зернова домішка, %, не більше ніж	7,0	3,0	15,0	2,0	5,0
Дрібні зерна, %, не більше ніж	5,0	5,0	Не обмежується	5,0	7,0
Крупність, %, не менше ніж	Не регламентується			85,0	70,0
Здатність до проростання, %, не менше ніж (для зерна, постачаємого не раніше, ніж через 45 днів після збирання)	Не регламентується	92,0	Не регламентується	95,0	92,0
Життєздатність, %, не менше ніж (для зерна, постачаємого не раніше, ніж через 45 днів після його збирання)	Не регламентується	92,0	Не регламентується	95,0	95,0
Зараженість шкідниками	Не допускається, окрім зараженості кліщем не вище за I супеня				

Додаток В

Таблиця 2. Показники якості зерна КУКУРУДЗИ (ДСТУ 4525:2006)

Характеристика і норма для зерна кукурудзи					
	2 клас	1 клас	2 клас	3 клас	
Показник	Харчові концентрати і продукти	Продукти дитячого харчування	крупя, борошно	крохмаль і патока	кормові потреби
Типовий склад	I-VII типи				I - IX типи
Вологість, %, не більше	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Максимальний відсоток домішки	-	-	-	-	-
Натура, кг/г	-	-	-	--	-
Вміст білка, %	-	-	-	-	-
Зернова домішка, %, не більше	7,0	3,0	7,0	7,0	15,0
Зокрема:					
пророслі зерна	2,0	Не дозволено	2,0	У межах зернової домішки	5,0
пошкоджені зерна	1,0	Те саме	1,0	Те саме	У межах зернової домішки
Смітна домішка, %, не	1,0	1,0	2,0	3,0	5,0
Зокрема:					
зіпсовані зерна	0,5	Не дозволено	1,0	1,0	1,0
мінеральна домішка	0,3	0,3	0,3	0,3	1,0
зокрема: галька, шлак, руда	0,1	0,1	0,1	У межах мінеральної домішки	
шкідлива домішка	0,2	Не дозволено	0,2	0,2	0,2
зокрема:					
сажка і ріжки	0,15	Не дозв.	0,15	0,15	0,15
гірчак повзучий і в'язель різнокольоровий	0,1	Не дозволено	0,1	0,1	0,1
триходесма сива, геліотроп опушеноплідний і насіння рицини	Не дозволено				
Крупність, %, не менше	80,0	Не визначається			
для кукурудзи VII—VIII типів	Не визначається				
	Не визнач.	55,0	Не визнач.	55,0	Не визнач.
Зараженість шкідниками	Не дозволено		Не дозволено, крім зараженості кліщем не вище 1 ступеня		

Характеристики обладнання для інвестиційного проекту

ПНЕВМОСОРТУВАЛЬНІ СТОЛИ СПС

Пневмосортувальні столи СПС виробництва ТОВ «ОЛИС» використовуються під час очищення насіння зернобобових, зернових, олійних і круп'яних культур від важковіддільних домішок, що відрізняються від основного зерна формою, властивостями поверхні, питомою вагою. Також вібропневмостоли можна використовувати для відбору мінеральних домішок.

Технічні характеристики:

Модель	СПС-1,0	СПС-3,5
Продуктивність (пшениця), т/год	1,0	3,5
Встановлена потужність, кВт	0,7	1,1
Частота коливань стола, с ⁻¹ (кол./хв)	15,6 (940)	15,6 (940)
Амплітуда коливань столу, мм	5-6	5-6
Кут нахилу деки (столу), градус	поздовжний	0-8
	поперечний	0-8
Ступінь відділення домішок, %	75-90	75-90
Вміст основного зерна у відходах, %	5-15	5-15
Необхідна витрата повітря, м³/хв (м³/год), не більше	110 (6600)	140 (8400)
Маса, кг	400	540
Габаритні розміри, мм	довжина	1840
	ширина	1720
	висота	2000

Апробація результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

науково-практичної конференції
викладачів, аспірантів та студентів
Сумського НАУ

(25-28 квітня 2023 р.)

ЗАСОБИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Гмиря Р.О., студ 2м курсу, ФЕiМ, спец. 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
 Науковий керівник: доц. О.М. Ковбаса
 Сумський НАУ

Малий та середній бізнес є невід'ємною частиною національної економічної системи України. Дедалі ширше визнання отримує здатність малих підприємств робити істотний внесок у вирішення проблем зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць, розвитку та підвищення конкурентоспроможності цілих галузей, збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, забезпечення соціального захисту населення, підвищення його добробуту та соціально-економічної активності.

Проте сучасний стан малого підприємництва відрізняється складним та суперечливим характером. В даний час галузева структура малого бізнесу незбалансована, спостерігається значна його концентрація у торгівлі та сфері послуг. У країнах Євросоюзу малим бізнесом займається більш ніж 70% населення, на 1 000 осіб припадає від 15 до 30 підприємств малого бізнесу, причому частка малого бізнесу у ВВП варіюється від 50 до 70 %.

Слід також наголосити, що також існує проблема фінансового забезпечення малого бізнесу, яка виражається у дефіциті коштів для інвестицій та ведення поточної діяльності. Доказом є той факт, що, на думку більшості керівників малих підприємств, індивідуальних підприємців та голів фермерських господарств, брак коштів вважають одним з основних факторів, що обмежують зростання виробництва. Тому суб'єкти малого бізнесу активно намагаються використовувати залучені фінансові ресурси. При цьому доступ до залучених джерел фінансування, насамперед до банківських кредитів, обмежений.

Класифікація фінансових ресурсів суб'єктів малого підприємництва на основі джерел їх формування здійснюється на власні та залучені.

Власні фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва утворюються з допомогою прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг), прибутку від іншої реалізації, інших операційних доходів. До складу джерел власних фінансових ресурсів включаються також власні кошти власника, початкові внески засновників. Суб'єкти малого підприємництва у своїй діяльності спираються, передусім, на власні джерела. Проте, слід зазначити, що це джерело обмежує зростання та розвиток малого підприємства, оскільки залежить від темпів зростання прибутку (або внесків його власників).

Відповідно до зазначеної класифікації, залучені фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва доцільно розділити на три великі групи: позикові кошти, кошти державної підтримки та кошти, що надходять від третіх осіб (інвесторів).

Джерелами залучених позикових фінансових ресурсів підприємств є кредити комерційних банків та небанківських організацій, позики.

У особливу групу виділяємо фінансові ресурси державної підтримки. На сьогоднішній день держава починає все більше впливати на діяльність та фінансову стійкість суб'єктів малого підприємництва як у вигляді прямої, так і у вигляді непрямої фінансової підтримки з метою заохочення та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів малого бізнесу. Джерелами можуть виступати кошти, що надаються на безповоротній основі, а також субвенції, субсидії, дотації (бюджетні асигнування, бюджетні інвестиції) тощо.

Джерелом коштів, залучених від третіх осіб, є ресурси, отримані від юридичних та фізичних осіб, надходження з галузевих та науково-дослідних фондів, благодійні внески, фінансові ресурси, що надходять від спілок, асоціацій, галузевих регіональних структур, гранти від громадських організацій, міжнародних організацій, благодійних фондів та ін.

Також вкрай важливим є приділення уваги проблемам та специфіці управління фінансовими ресурсами суб'єктів малого підприємництва. Існує ряд особливостей, що відрізняють його від великого бізнесу: 1) модель власності, що диктує специфіку підприємницьких спонукань керівників-власників малих підприємств та найманих менеджерів великих фірм; 2) пріоритет поточних цілей над довгостроковими (стратегічними); 3) можливість відсутності мети максимізації прибутку, що характеризується прагненням власника до збереження незалежності та достатнього рівня доходів; 4) залежність від внутрішніх джерел фінансування та актуальність проблеми нестачі фінансових ресурсів через складність доступу на фінансовий ринок; 5) обмежені ресурси та потужності, невелика кількість вироблених продуктів; 6) менш розвинені системи управління, адміністративних процедур та технологій, слабка організація довгострокового планування; 7) нестача кваліфікації у менеджерів чи власників; 8) високий рівень фінансових ризиків, що виражаються високим тиском зовнішнього середовища; 9) безсистемність менеджменту, характерність неофіційних методів управління та обґрунтування рішень. Проте більшість принципів управління фінансовими ресурсами великих підприємств можуть бути застосовані до малого бізнесу, але з іншими акцентами.

На підставі вище зазначених особливостей управління фінансовими ресурсами у секторі малого підприємництва можна зробити висновок про необхідність підвищення його ефективності, що в свою чергу є реальним чинником підвищення ефективності діяльності самого малого підприємства.

Апробація результатів дослідження

VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін», 26 жовтня 2023 р.

УДК 657

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін:
Збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної конференції.
м. Полтава, 26 жовтня 2023 р. Полтава, 2023. 900 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету:

КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету:

ЛЕГА ОЛЬГА – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

БЕЗКРОВНИЙ ОЛЕКСАНДР – декан факультету обліку та фінансів, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

МАЛИШКІН ОЛЕКСАНДР - д.е.н., професор, САРА, експерт з обліку та оподаткування

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

СУК ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ЗОРЯ СВІТЛАНА - к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

РИЛЄЄВ СЕРГІЙ - к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ПРИЙДАК ТЕТЯНА– к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю, завідувач відділу з питань інтелектуальної власності Полтавського державного аграрного університету

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю

© Автори, 2023

© Кафедра обліку і оподаткування, 2023

© Полтавський державний аграрний університет, 2023

ГМИРЯ РУСЛАН, здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **КОВБАСА ОЛЕКСАНДР**, к.е.н, доцент кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктам малого бізнесу необхідно здійснювати інтеграцію систем управління фінансовими ресурсами, вдосконалення системи обліку, короткострокового планування та контролю, що в підсумку повинне привести до збільшення прогнозованості та керованості фінансової стійкості таких господарюючих суб'єктів.

Алгоритм налагодження системи обліку, короткострокового планування та контролю для суб'єктів малого підприємництва, з метою підвищення його фінансового стану, повинен містити наступні елементи:

- формулювання цілей і завдань, що вирішуються підприємством у процесі здійснення своєї діяльності, та оцінка відповідності діючої системи управління фінансовими ресурсами зазначеним цілям;
- формування моделі функціонуючих процесів на підприємстві, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами, з конкретизацією дій до рівня окремих управлінських процедур;
- на підставі отриманої інформації, здійснити впровадження системи управлінського обліку фінансовими ресурсами: планування; облік, контроль і аналіз; звітність [1, с. 35-36].

Крім необхідності впровадження нових технологій управління фінансовими ресурсами на малих підприємствах, проблемою також є вибір сучасних форм та методів організації бізнесу в середовищі малого підприємництва.

Таким чином, інший шлях оптимізації фінансової системи малого підприємництва лежить у площині впровадження сучасних ресурсозберігаючих фінансових технологій. Ефективність цих форм та методів пояснюється тим, що одразу розв'язується безліч проблем, які постають перед малим бізнесом, - це проблеми залучення фінансових ресурсів на пільгових умовах, проблема стійкості бізнесу і включення його до виробничого або реалізаційного ланцюжка великих компаній. До таких технологій можемо віднести форфейтинг, факторинг, як методи ефективних фінансових технологій, а також лізинг, франчайзинг, аутсорсинг, використання венчурного капіталу, кластерний підхід, як сучасна форма організації кооперації малого бізнесу [4, с. 110].

Застосування цих сучасних ресурсозберігаючих фінансових технологій призводить до збільшення фінансової стійкості суб'єктів малого бізнесу за рахунок зменшення та оптимізації витрат (внутрішніх і зовнішніх), розширення

VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін», 26 жовтня 2023 р.

зниження процентних ставок, розробка програм пільгового кредитування, розвиток кредитних програм;

- розвиток «start up» проектів. У цьому напрямі значну підтримку мають надати місцеві цільові програми сприяння кредитуванню малого бізнесу, виступивши гарантом проектів-початківців і перспективних проектів;

Заходи з розвитку інститутів державно-приватного партнерства:

- встановлення правил взаємодії держави та приватного бізнесу під час реалізації таких проектів;

- формулювання державою стратегічних пріоритетів і позначення можливих шляхів їх досягнення за допомогою окремих локальних проектів;

- розроблення пропозицій щодо розподілу інвестицій, ризиків і вигод для кожного реалізованого проекту.

У підсумку має сформуватися цілісна концепція державно-приватного партнерства, яка здійснюватиметься в такому порядку: розробка проекту, в рамках якого приватний сектор планує, споруджує та частково управляє об'єктом інвестицій відповідно до завдань держави; фінансування інвестицій державою, зокрема і у формі плати за використання інфраструктури; укладення довгострокового договору; перехід об'єкта інвестицій після закінчення терміну договору у приватну або державну власність.

Список використаних джерел:

1. Білоус Г.П. Розвиток малого підприємництва в Україні. *Економіка України*. 2016. № 5. С. 34-36.
2. Брижань І.А. Реформування системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва як один із заходів державної підтримки їх розвитку. *Економіка і регіони*. 2016. № 3. С. 171-176.
3. Крисак А.О. Сучасні проблеми розвитку малих підприємств в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 21. С. 14-17.
4. Ливдар М.В. Форфейтинг як інструмент зовнішньоекономічних операцій в Україні. *Вісник «Львівська політехніка»*. 2015. № 3. С. 110-111.